STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 02950

METERLINK'S BLOHER FOYGEL

Chaim Zhitlowsky

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

מעטערלינק'ס
„בלאָהער פויגעל"

א פאַרלעזונג

פון

דר. ח. זשיטלאָווסקי

קאָמיטעט פאַר דער ארויסגאַבע פון
דר. ח. זשיטלאָווסקי'ס שריפטען
ה. מינדלין, טרעזש.
H. MINDLIN, 122 BOWERY, NEW YORK.
New York 1915.

Copyright 1912
by
DR. CH. ZHITLOWSKY

All rights reserved

מעטערלינקס „בלאָהער פויגעל"

מעטערלינק'ס „בלאָהער פויגעל"*)

חברים און פריינד!

די פרעסע פון די לעצטע טעג, — ניט נאָר די אידישע, נאָר אויך די ענגלישע, — איז געווען פול מיט אַרטיקלען וועגען מע־טערלינק'ס „בלויען פויגעל". בעשרייבונגען פון דעם פרעכטיגען אויפפיהר, וואָס דאָס ווערק האָט בעקומען אין דעם נייעם ענגלישען טהעאַטער, פילען אַן גאַנצע צייטונגס־שפאַלטען. דער לויב־געזאַנג אויף מעטערלינק'ס טאַלאַנט איז אַן איינשטימיגער. עס איז דע־ריבער קיין חדוש ניט, וואָס איינעגע פריינד האָבען מיך געבעטען, איך זאָל איינע פון מיינע פאָרלעזונגען אָוועקגעבען פאַר מעטער־לינק'ס ווערק.

איך טהו דאָס מיט דעם גרעסטען פערגעניגען, ווייל סיי דער נאָמען פון דעם מחבר, סיי דאָס ווערק גופא פערדיענען עס, מיר זאָלען זיך בעשעפטיגען מיט זיי.

אָבער — קודם כל, אַ קליינינקען אָבמאַך. די גאַנצע קינסט־לעריש־ליטעראַרישע זייט פון דער זאַך וועל איך לאָזען גאָר אָן אַ זייט: לאָז דאָס בלייבען פאַר די עסטעטישע קריטיקער פון פאַך. מעטערלינק'ס „בלאָהער פויגעל" איז דאָך ניט פשוט אַ קונסט־ווערק: ס'איז אַ סימבאָל, אַ משל—דאָס גיט צו יעדערער. און וואו עס איז דאַ אַ משל, מוז זיין אַ נמשל, —וואו אַ סימבאָל, דאַרטען אַ געדאַנק. אָבער דאָרטען וואו עס איז דאָ אַ געדאַנק, זענען מיר דאָך עפּעס אויף־דערויף גמרא־קעפּ: ווי קאָנען מ י ר דורכלאָזען דעם „מאַי־קאַ־משמע־לן?"

„מאַי־קאַ־משמע־לן דער „בלאָהער פויגעל"? וואָס קומט ער אונז צו לאָזען הערען? — דאָס צו פערענטפערען איז די הויפּט־

---

*) געלייענט צום ערשטען מאָל אין ניו יאָרק אין 1911.

אויפגאַבע פון מיין היינטיגער פאַרלעזונג. אָבער ניט די איינציגע. איך וויל גלייך אין אָנהויב אָבשטעלען זיך און זאָגען אַ פּאָר ווערטער וועגען דער בעדייטונג פון מעטערלינק'ס שאַפען בכלל. וועניגסטענס קלאָהר מאַכען איין פּונקט, וואָס מיך אינטערעסירט דערביי מעהר פאַר אַלץ.

די גרויס פון מעטערלינק'ס טאַלאַנט אַלס דיכטער איז בעשטאַנען און בעשטעהט נאָך אין דעם, וואָס ער קאָן אַזוי גוט — דורך סימבאָלישע און האַלב־סימבאָלישע פיגורען — ארויסרופען אין אונז געוויסע שטימונגען, סיי פון די איינצעלנע לעבענס־ערשיינונגען, סיי פון דעם מענשליכען לעבען בכלל.

מאָלען שטימונגען איז אפשר די שווערסטע זאַך אין דער קונסט. דעם מענשענס שכל האָט זיך בכלל צו ווייניג אינטערעסירט מיט דעם, וואָס עס קומט פאָר אין דער אייגענער נשמה. די דרויסענדיגע וועלט האָט אַלע מאָל צוגעצויגען צו זיך דעם גרעסטען טהייל פון זיין ענערגיע, און אז ער האָט שוין גענומען ארייננבליקען אין די טיעפענישען פון דעם מענשליכען הארצען, האָבען איהם קודם כל פעראינטערעסירט יענע קלאָהרע געפיהלען, וואָס גרענעצען זיך אָב בולט און שאַרף אויף דעם אַלגעמיינעם פאָן פון דעם פּסיכישען לעבען: ליעבע, האַס, אייפערזוכט, פרייד, אומעט, טרויער, כעס, פראַטעסט און דערגלייכען. דאָס לעבען פון די דאָזיגע געפיהלען האָט קודם כל בעשעפטיגט דעם פּסיכאָלאָגישען קינסטלער. בעשרייבען זייער געבורט, ענטוויקעלונג, קאַמפּף און שיקזאַל איז געווען און בלייבט נאָך עד היום זיין ליעבלינגס־טהעמאַ. אָבער נאָך רייכער, איידער אין קלאָהרע, שאַרף ארומגעצירקעלטע געפיהלען, איז דעם מענשענ'ס נשמה אין שטימונגען, — אין יענע צושטענדען איהרע, וועלכע עס איז אַזוי שווער צו בעשרייבען מיט ווערטער, ווייל דעם מענשענס שכל האָט פּשוט נאָך ניט גענוג געאַרבייט אויף זיי, ווייל ער האָט זיך ערשט ניט לאַנג גענומען אבגעבען אַ קלאָהרען דין וחשבון וועגען זייער מהות.

ווי רייך דעם מענשענ'ס נשמה מוז זיין אין איינצעלנע שטימונגען, קאָן מען איינזעהן פון אַ פּשוט'ען חשבון. די מוזיק, — דאָס ווייסען אַלע, — איז די שפּראַך פון די מענשליכע געפיהלען, און אין דער אמת'ען איז ניטאָ קיין זאַך אין דער וועלט,

וואָס זאָל אַזוי דירעקט רעדען צו אונזער האַרצען, ווי די קלאַנגען פון די מוזיקאַלישע טענער. אויף יעדער מעלאָדיע פון דער מוזיק ענטפערט דאָס מענשליכע האַרץ מיט אַ בעזונדער אבקלאַנג פון געפיהל. אָבער בעשטעהט דער אבקלאַנג ניט מ ע ה ר ווי פון אַ בעזונדער געפיהל? לאָמיר זעהן! אָט האט מען אונז פאַרגע־שפּיעלט צוויי חופּה־מאַרשען אָדער צוויי לויה־מאַרשען. אין דעם ערשטען פאַל האָבען מיר דורכגעלעבט צוויי געפיהלען פון פרייד, אין דעם לעצטען — צוויי געפיהלען פון טרויער. זענען אָבער די צוויי פרייד־געפיהלען גלייך געווען איינער צום אַנדערן? זענען די צוויי טרויער־געפיהלען געווען אַקוראַט פון איין־און־דערזעל־בינער אַרט? געוויס ניט! ווי באַלד די קלאַנגען זענען געווען פער־שיידען, האָבען שוין אויך די אָבקלאַנגען געמוזט זיין גאַנץ אַנדערע. אָבער פרייד איז דאָך פרייד און טרויער איז טרויער? — יע, נאָר, הפּנים, אַז ניט נאָר אין גאַנצען. משמעות, אַז ניט אַלע פריידען לאָזען איבער אַקוראַט דעמזעלביגען פריידיגען רושם אין אונזער נשמה און ניט אַלע טרויער־געפיהלען ברענגען אַרויס דיזעלביגע טרויעריגע ווירקונג. מענדעלסאָהן׳ס טרויער־מאַרש לאָזט איבער אַן אַנדער רושם, עהדער דער טרויער־מאַרש פון גריעג. דער אונ־טערשייד פון זייער ווירקונג אויפ׳ן געפיהל שטאַמט פון דער ש ט י מ ו נ ג. מענדעלסאָהן׳ס טרויער־געפיהל האָט געהאַט אַן אַנדער שטימונג, איידער גריעג׳ס טרויער־געפיהל, און דער רושם, וואָס זיי לאָזען איבער אויף דער נשמה, איז פערשיידען דערפאַר, ווייל זיי רופען אַרויס אין אונז, אמת, דעמזעלביגען טרויער־געפיהל, אָבער דערפאַר גאַנץ פערשיידענע ש ט י מ ו נ ג ע ן.

איצטער בערעכענט: וויפיעל איינצעלנע מעלאָדיען זענען דאָס דאָ אין דער וועלט פון דער מענשליכער מוזיק און וויפיעל איינצעלנע מעלאָדיען קאָנען און וועלען נאָך בעשאַפען ווערען אין איהר. און אַז איהר דערמאָהנט זיך, אַז יעדע מעלאָדיע לאָזט איבער א י ה ר רושם אין דער נשמה, ד. ה. אַז זי רופט אַרויס א י ה ר שטימונג אין איהר, און אַז מען בעטראַכט נאָך ווייטער, אַז ניט נאָר קלאַנגען קאָנען אַרויסרופען שטימונגען, נאָר אויך אַ סך אַנדערע ערשיינונגען פון דעם לעבען, יעמאָלט קאָנט איהר בעקומען אַ בעגריף ווי אונענדליך צאָהלרייך עס זענען די שטי־

מונגען אין אונזער הארצען און ווי אונענדליך אָרעם, ווי צרה׳דיג אָרעם אונזער מענשליכע שפּראַך איז, וואָס האָט פאַר זיי, פאַר אַלעמען, אפשר ניט מעהר ווי אַ טוץ ווערטער: ווי, למשל, „אומעטיג", „טרויעריג", „פרעהליך", „געהויבען" און אַזוי ווייטער. און אויך דאָ מוז די שפּראַך באָרגען ווערטער פון אַנדערע, ניט־פּסיכאָלאָגישע ערשיינונגען: מיר זאָגען, צ. ב., אַז עס איז אונז „ימים־נוראים׳דיג" אויפ׳ן הארצען. „עס איז אונז עפּעס אויפ׳ן הארצען", — דאָס איז דער געוועהנליכער אויסדרוק פאַר דער שטימונג. מיר קאָנען אָבער בשום אופן ניט אויסדריקען אין ווערטער, וואָס עס איז אַזוינס, און מיר בעצייכענען אַלע שטימונגען מיט יענעם געפיהל, וואָס שפּיעלט אין זיי די הערשענדע ראָליע.

פון וואַנען נעהמען זיך די שטימונגען אין דער מענשליכער נשמה? — אָפּטמאָל דוכט מיר, אַז דער אונענדליכער סכום פון שטימונגען, — דאָס איז דער עצם פון דער מענשליכער נשמה, דאָס איז איהר ים, וואָס בייט אַלע ווייַלע זיין פאַרב, — אַ ים פון מיליאָנען איינצעלנע קאָלירען, וואָס גיסען זיך אַריין איינער אין דעם אַנדערן, און אַז די קלאָהרע געפיהלען (און די קלאָהרע פאָרשטעלונגען, ווי אויך די קלאָהרע געדאַנקען, וואָס וואַקסען אַרויס פון די פאָרשטעלונגען) זענען ניט מעהר ווי איינצעלנע וואַלען, וואָס הויבען זיך אויף אַ ווייַלע פון דעם אַלגעמיינעם שטימונגס־ים און גיסען זיך דערנאָך ווידער צונויף מיט איהם. אָבער עס קאָן גרייליך געמאָלט זיין, אַז די סברה איז ניט מעהר ווי אַ דמיון אין מיר. אויב מען זאָל זיך האַלטען פאַר דער מאָדערנער עמפּירישער פּסיכאָלאָגיע, מוז מען אפשר קומען צו דעם רעזולטאַט, אַז די שטימונגען זיינען ניט דער אורשטאָף, ניט דער „חומר ההיולי", פון וואַנען עס ווערען געפאָרעמט די קלאָהרע פּסיכישע געשטאַלטען, נאָר אַ שפּעטערדיגע ערשיינונג, אַ פּועל־יוצא פון די קלאָהרע איבערלעבונגען פון אונזער נשמה.

אַ גרויסער טהייל געלעהרענטע נעהמט נאָך עד היום אָן, אַז דאָס גאַנצע פּסיכישע לעבען פון דעם מענשען, אַלע זיינע פאָר־שטעלונגען, בעגריפען, אידעען, בילדער, געפיהלען, שטרעבונגען און געדאַנקען וואַקסען אַרויס פון די עמפּפינדונגען און די שפּי־

רונגען, וואָס מיר בעקומען פון אונזערע חושים, די דרויסענדיגע און די אינוועניגסטע. פארבען, קלאַנגען, גערוכען — טאפּ־און געשמאַק־עמפּפינדונגען, — די שפּירונגען, וואָס די טהעטיגקייט פון אונזערע אינוועניגסטע אָרגאַנען און מוסקעלן לאָזען איבער אין אונז, — דאָס אַלץ איז דער אורשטאָף, וואָס פון איהם ווערען אויפגעבויט אַלע געשטאַלטען פון דעם פּסיכישען לעבען. עס איז היינט ניט מיין דאגה צו בעווייזען איך, ווי אזוי, למשל, די אבּ־סטראַקטעסטע געדאַנקען וועגען גאָט און אונשטערבליכקייט קאָנען צוריקגעפיהרט ווערען צו די איינצעל־עמפּפינדונגען על פּי דער דאָזיגער עמפּירישער פּסיכאָלאָגיע. וויכטיג פאַר אונז איז נאָר צו בעווייזען, ווי אזוי מען קאָן דורך דעם עמפּירישען פּרינציפּ פּערענטפערן די שאלה, פון וואַנען עס נעהמט זיך ביי אונז די אונענדליכע צאָהל שטימונגען.

דאָס רוב עמפּיריקער נעהמען אָן, אז יעדע איינצעל־עמפּפינ־דונג, — סיי א פארב, סיי א גערוך, סיי א קלאַנג, ווערט געבוירען אין איינעם מיט א בעשטימטען געפיהל־טאָן, אזוי רופט מען דאָס אין דער וויסענשאַפט. יעדע איינע פון זיי געפעלט אונז אָדער געפעלט אונז ניט אויף א געוויסער אַרט. אויב מען זאָל צ. ב. נעהמען א געוויסען גרויסען סכום פארביגע סטענגעס פון פערשיידענע שאַטירונגען, אָבער פון דערזעלביגער גרויס און פאָרם און מען זאָל זיך פרעגען, וועלכע פון זיי געפעלען אונז און וועלכע ניט, וועלען מיר קאָנען דעם גאַנצען סכום פאַנאַנדערשיידען אין צוויי טהיילען: די אנגענעהמע און די ניט־אנגענעהמע. און אויך אין יעדען טהייל בעזונדער וועלען מיר קאָנען פאַנאַנדערסאָר־טירען די סטענגעס אזוי, אז די פארבען זאָלען געהן כסדר, לויט דעם גראַד און דער שטאַרקייט פון דעם אנגענעהמען אָדער ניט־אנגענעהמען רושם, וואָס זיי מאַכען אויף אונז. סוף־כל־סוף קאָן מען צונויפשטעלעןביידע טהיילען אזוי, אז זיי זאָלען בילדען איין גרויסע פארבען־צייל, אנגעהויבען, לאָמיר זאָגען, לינקס מיט די נאָר־אונאנגענעהמע, איבערגעהענדיג דורך די אַלץ ווייניגער אונ־אנגענעהמע ביז צו יענע פארבען, וואָס דוכטען זיך אויס כמעט ווי גלייכגילטיגע, וואָס לאָזען כמעט גאָר קיין רושם ניט איבער אויף אונזער נשמה, פון דאָרטען ווייטער דורך די אַלץ מעהר אנגענעהמע,

ביז צו דער לעצטער, עקסטער פאַרב רעכטס, וואָס רופט אַרויס אין אונז די אנגענעהמסטע ווירקונג.

עס פערשטעהט זיך, אז מען דאַרף דערצו האָבען ניט נאָר א שאַרף אויג, כדי צו דערקענען די שאַטירונג פון דער פאַרב, נאָר אויך א שאַרפען פסיכישען געהער, אויב מען קאן זיך אזוי אויס־דריקען, אָבער נאָר א שאַרפען, כדי ריכטיג אַרויסצוהערען זייער אָבקלינגען אין אונזער נשמה.

דאָס אייגענע איז אויך מיט די קלאַנגען, גערוכען, געשמאַ־קען, מוסקעל־עמפפינדונגען און אזוי ווייטער. יעדער איינער פון זיי האָט זיך זיין געפיהלס־טאָן, זיין אָבקלאַנג אינוועניג אין אונז.

ווען פון די איינצעלנע עמפפינדונגען ווערען אויפגעבויט די העכערע פסיכישע געשטאַלטונגען, — די פאָרשטעלונגען, בעגריפען, אידעען, געדאַנקען, שטרעבונגען, — יעמאָלט גיסען זיך צונויף זייערע געפיהלס־טענער אין איינעם און פון זיי וואקסען אַרויס אָדער קלאָהרע געפיהלען, ווען איין־אָדער נאָר עטליכע געפיהלס־טענער האָבען די אויבער־האַנד איבער די אַנדערע, — אָדער אַנ־שטאָט קלאָהרע געפיהלען ווערען געבוירען האַלב־קלאָהרע שטי־מונגען, ווען קיין געפיהלס־טאָן האָט ניט די קראַפט אריבערצוּ־קלינגען זיינע חברים. א ביסעל קלאָהרערע שטימונגען הערשען אין דער נשמה יעמאָלט, ווען זי איז א לענגערע צייט געשטאַנען אונטער דער שטאַרקער שליטה פון א וועלכען עס איז בולט'ען און שאַרפען געפיהל. האָט אונזער נשמה דורכגעפיהלט א שטאַרקען צער, יעמאָלט צוגיסט זיך דער צער איבער אַלע איהרע טהיילען און פאַרבט זיי אַלעמען אָב אין א שוואַרצען קאָליר. און אַפילו ווען דער געדאַנק האָט שוין אויפגעהערט צו טראַכטען וועגען דעם צער, און ווען דער צער אַליין איז שוין איבערגעלעבט געוואָרען, ציטערט נאָך ערגעץ וואו אין דער נשמה זיין שאָטען און וויקעלט אַלץ דאָרט איין אין א קאַלטען גרוי. דאָס אייגענע, פערשטעהט זיך, איז אויך מיט דעם געפיהל פון פרייד, וואָס לאָזט איבער א ראָזעווען טהוי אויף אַלע ערשיינונגען פון אונזער פסיכישען לעבען.

די שטימונגען, — די פערשיידענע שאַטירונגען פון גרוי אָדער רויז, פון ליכט אָדער פינסטערניש אין אונזער נשמה, — זענען

אויף אזא׳ן אופן די שאָטענס פון די געפיהלען און די עמפפינ־דונגען, וועלכע דאָס לעבען האָט איבערגעלאָזען נאָך זיך אין די טיעפעניסען פון אונזער געמיטה.

איך האָב מיך דאָ אָבגעשטעלט א ביסעל לענגער אויף דער שטימונגס־טהעאָריע פון דער עמפּירישער פסיכאָלאָגיע, ניט דער־פאַר, ווייל איך בין אזוי שטארק איינגעגלויבט אין איהר. אדרבא, איך רעכען, אז די האָניג־וואָכען פון איהר יום־טוב אין דער וויסענ־שאפט זענען שוין לאנג אריבער. זי ווערט איצטער שטארק אָב־געפרעגט אין דער ערנסטער פאָרשונג. איהרע גרונד־זיילען זענען שוין פאנאנדערגעשאָקעלט, ווען אפילו מען מוז מודה זיין, אז זי האָט אונז געגעבען א סך טיעפע פסיכאלאגישע אנאליזען און קלאָהרע בעשרייבונגען פון איינצעלנע פסיכישע געשעהענישען, וואָס וועלען בלייבען אין דער וויסענשאפט אפשר אויף אייביג.

איך האָב נאָר געוואָלט בעווייזען, אז אפילו לויט דער עמפּי־רישער פסיכאָלאָגיע מוז אויסקומען, אז דער גרעסטער טהייל פון דער נשמה איז פערנומען מיט שטימונגען, ווען אפילו מיר מערקען זיי ניט, און אז יעדע נייע עמפפינדונג, ד. ה. יעדער פולס־שלאָג פון אונזער לעבען, יעדער הרף־עין אונזערער מוז פערמעהרען דעם אוצר פון אונזערע שטימונגען, מוז צופיהרען ווידער און ווידער נייע שטרעמונגען אין זייער אונענדליכען ים.

עס ווערט דעריבער קלאָהר, וואָס פאר א וויכטיגער און שווע־רער פעלד פאר דער קונסט דאָס איז, ארויסצורופען אין אונז מיט דער הילף פון ווערטער די פערשיידענע שטימונגען פון דער נשמה. און ווען מען דערמאָהנט זיך, וואָס פאר אן אָרעם געצייג דאָס מענשליכע וואָרט איז, ווי ווייט און פרעמד עס איז דעם גאנצען געפיהלס־לעבען פון דעם מענשען, — יעמאָלט ווערט דורך דעם גופא אויך קלאָהר די גאנצע בעדייטונג פון א מעטערלינק׳ען פאר דער ענטוויקלונג פון דער מענשליכער ליטעראטור און וואָס פאר א גרויסער שבח דאָס איז, ווען מיר זאָגען, אז ער איז אפשר דער גרעסטער מייסטער אויף יענעם ניי־ענטדעקטען פעלד.

מעטערלינק׳ס בעדייטונג וואקסט אָבער נאָך מעהר אויס אין אונזערע אויגען, ווען מיר דערמאָהנען זיך נאָך אָן א וויכטיגען

פונקט, וואָס איז פערבונדען מיט דערזעלביגער שטימונגס־ליטעראַטור.

עס איז געוויס א גרויסע נפקא מינה, מיט וואָס פאַר א פשט איהר לערנט דעם ענין פון שטימונגען.

אויב זיי זענען ניט מעהר ווי שאָטענס, אַנגעזאַמעלט אין דער נשמה פון דעם גאַנצען לעבען, סך־הכל'ס אין ג ע פ י ה ל פון פאַסירונגען, וואָס זענען שוין פאַרגעקומען אין דער דרויסענדיגער וועלט און אין אייער גוף, קאָנען זיי ניט האָבען קיין ברעקעל מיס־טישע בעדייטונג פאַר דער געגענוואַרט און צוקונפט פון דער וועלט, וואָס ליעגען דרויסען פון אייך. איהר זיצט אין א פרעהליכער מסיבה און פלוצלונג פערקלעמט אייך דאָס הארץ. א משונה'דיג שווערע שטימונג הויבט זיך אויף פון דעם גרונד פון אייער נשמה און וואָלקענט זי איין ווי אין א געדיכטען פינסטערען נעפעל, אַקור־ראַט ווי מיט אייך וואָלט א גרויס אונגליק פאַסירט. אויב איהר זייט פעסט איינגעגלויבט אין דער עמפּירישער פּסיכאָלאָגיע, וועט איהר אַליין בלייבען גאַנץ רוהיג ביי דער שווערער אומרוהה, וואָס איז אָנגעפאַלען אויף אייער געמיטה. איהר ווייסט אויף זיכער: אז די דאָזיגע אומרוהה איז אפשר א פועל־יוצא פון א צושטאַנד, אין וועלכען עס געפינט זיך איצטער א טהייל פון אייער גוף, — די לעבער, די מילץ, די בלוט־געפעסען. אז ניט, איז דאָס א קנויל פון „שאָטענס", וואָס האָט זיך ביי א געוויסער געלעגענהייט אָנגעזאַ־מעלט אין אייער נשמה, איז געלעגען דאָרטען מיט עפּעס צונעדריקט, און האָט זיך פלוצלינג ארויסגעריסען, א דאַנק פּסיכאָ־פיזישע, ריין נאַטירליכע אורזאַכען, וועלכע איהר קאָנט אין דעם מאָמענט ניט קאָנטראָלירען. אז אייער שווערע שטימונג זאָל האָבען א וועלכע עס איז שייכות מיט פאַר אייך וויכטיגע פאַסירונגען אין דער דרויסענ־דיגער וועלט, וואָס שפּיעלען זיך גראָד איצטער ערגעץ־וואו אָב, אָדער האָבען זיך נאָר וואָס, אָהן אייער וויסען, אָבגעשפּיעלט, אָדער דאַרפען ערשט פאַרקומען אין דער נאָהענטסטער צוקונפט, — דאָס וועט אייער שכל בשום אופן ניט צוגעבען. און אפילו ווען איהר דערוויסט זיך שפּעטער, אז גראָד אין יענעם מאָמענט האָט באמת געטראָפען מיט אייך אַן אונגליק, — א קינד אייערס איז פלוצלונג קראַנק געוואָרען אין דער פרעמד, — אפילו יעמאָלט, ווען עפּעס

טענה׳ט אין אייך, אַז דאָס האָט אייך „דאָס האַרץ געזאָגט“, בלייבט איהר שטייף אין אייער עמפּירישען גלויבען און דערקלעהרט די גאַנצע מעשה דורך דעם שפּיעל פון אַ צופאַל.

גאַנץ אַנדערש וועט איהר קוקען אויף די פּלוצלונג ארויס־געשפּרונגענע שטימונגען, ווען איהר זעהט אין זיי די אייגענט־ליכע סובסטאַנץ, דעם „חומר“ פון דער נשמה און ווען איהר גיט נאָך צו די מעגליכקייט, אַז די מיליאָנען איינצעלנע שטי־מונגען וואָס לעבען אין אייער ברוסט זענען אפשר — ווער ווייס? — טהיילען פון דער גרויסער גייסטיגער וועלט־סובסטאַנץ, וואָס שטעהט מיט זיי אין אַ דירעקטע פערבינדונג. יעמאָלט קאָן מען גאַנץ גוט גלויבען, אַז אייער נשמה און די וועלט־נשמה טראָ־גען זיך אויף איינע מיט די אַנדערע אויף אַ וואונדערליכען אופן דורך די ווענטלעך פון אייער גוף. און אויב איהר האָט גאָר קיין מורא ניט פאַר דעם מיסטיציזם, גלויבט איהר אפשר, אַז ניט די שטימונגען זענען איינגעשלאָסען אין אייער ברוסט, נאָר אַז איהר און אייער גוף שווימען אַרום אין דעם אַלוועלטליכען רוחניות׳דיגען ים. יעמאָלט האָט פאַר אייך אַ גאַנץ אַנדער בעדייטונג דאָס, וואָס „דאָס האַרץ זאָגט אייך“, בעת אייער שכל ווייס ניט, מיט וואָס עס צו בענעהמען. די קלעמענים, וואָס האָט פּלוצלינג בעפאַלען אייער האַרץ איז פאַר אייך אַן אמת׳ער סמן, וואָס וועט אייך ניט אָפּנאַרען, אַז ערגעץ וואו הענגט אַ שטיין איבער אייער קאָפּ און אַז איהר דאַרפט זיך היטען פאַר אַ קלאַפּ, וועלכען דאָס לעבען האָט שוין פאַר אייך אָנגעגרייט. און ווען פון דעם גאַנצען פאָר־געפיהל אייערן זאָל זיך אויסלאָזען גאָרנישט מיט גאָרנישט, וועט דאָס אַקוראַט אַזוי ווייניג צושטערען אייער מיסטישען גלויבען, ווי דער פאַקט פון צוטרעפען האָט ניט געקאָנט צושטערען דעם עמפּירישען. איהר וועט, טריי צו אייער מיסטיק, זיך זאָגען: דער שטיין איז געהאַנגען איבער מיין קאָפּ, מיין אינגעווייגסט אויג האָט איהם קלאָר געזעהן, אָבער עס איז ניט געווען קיין „מוז“, ער זאָל אַראָב־פאַלען איבער מיין קאָפּ און מיין מזל האָט זיך איבערגעביטען צו גוטען.

איהר זעהט — דער מהלך צווישען די צוויי אויסטייטשונגען איז אַזוי גרויס, ווי פון דער עמפּיריש־מאַטעריאַליסטישער ערד ביז

צו דעם מיסטיש־אידעאַליסטישען הימעל. און פון דעסטוועגען האָט די גרויסע נפקא מינה נאָר א זין, ווען מיר רעדען פון דער פּסיכאָ־לאָגיע פון דעם איינצעלנעם מענשען. קוים שטעלט איהר אוועק די פראגע וועגען די שטימונגען ניט פון אן איינצעל־מענשען, נאָר פון א גאַנצען דור, אזוי פערשווינדט לגמרי יענער מעטאפיזישער אב־גרונט, וואָס צווישען עמפּירישען מאַטעריאַליזם און מיסטישען אידעאַליזם. די שטימונגען פון א גאַנצען דור, זענען שטימונגען פון דעם געזעלשאַפטליכען לעבען. אין זיי שפּיעלט זיך אָב דער געפיהלס־סך־הכל, וואָס דאָס געזעלשאַפטליכע לעבען לאָזט איבער אין די אינטעליגענטע מוחות און הערצער. דאָס וועט אפילו ניט לייקענען דער מיסטישער אידעאַליסט, וואָס גלויבט, אז דער גאַנצער גאַנג פון דער געזעלשאַפט ווערט, ווי ביי א מין זייגער, אנ־געצויגען דורך אן איבערנאַטירליכע וואָג און רעגולירט דורך אן איבערנאַטירליכען גייסטיגען אומרוה. די שטימונגען פון א דור און דער איבערבייט אין יענע שטימונגען, מוזען אויך פאַר איהם זיין סמנים פון אינוועניגסטע פּראָצעסען, וואָס שפּיעלען זיך אָב אין דעם לעבען פון דער געזעלשאַפט גופא.

מעטערלינק׳ס גרויסע בעדייטונג אין דער ליטעראַטור בע־שטעהט אין דעם, וואָס זיין הארץ איז תמיד געווען ווי א באַראָמעטער, אויף וועלכען עס האָט געווירקט דער אַלגעמיינער דרוק פון דער פּסיכישער אַטמאָספערע. די שטימונג פון זיינע ווערק, זענען געווען די שטימונגען פון זיין דור, — די פייל, וואָס האָט אויפ׳ן באַראָמעטער־בלאַט אנגעצייגט, וואָס עס טהוט זיך אין די העכערע פּסיכישע רעגיאָנען פון דער געבילדעטער, פאַר־ווערטס־טרייבענדער געזעלשאַפט, פון יענער אינטעליגענטער קראַפט, וואָס איז דער אוואַנגאַרד פון דעם מענשליכען פּראָגרעס.

די פייל אין מעטערלינק׳ס שאַפען האָט אין אָנהויב זיך תמיד געוויגט אַרום דעם פּעסימיזם און האָט זיך דערנאָך פער׳עקשנ׳ט אוועקגעשטעלט נאָר ביי דעם לעצטען ברעג פון דעם פּעסימיסטישען טהייל, אנטקעגען יענע שטריכעלעך, וואו עס שטעהט די אויפ־שריפט: „חלשות“ און „סם־המות“.

אז איהר לייענט די דראַמען פון זיין ערשטען שאַפונגס־פּעריאָד, ווי „די בלינדע“ און „דאָרטען אינווענינ“, נעהמט איין

ארום אן אייז־קאַלטע אימה פאַר׳ן לעבען. שוואכע, איינגעשרומפּ־פענע מענשעלעך, אהן א טראָפּען בלוט אין געזיכט, זיצען, איינגי־הויקערטע, צוגעטוליעטע איינע צו די אַנדערע, טאַפּען אין דער פינסטערנים ארום זיך און עס קלאַפּט זיי א צאָהן אָן א צאָהן. זיי אַלע זענען ארומגערינגעלט מיט א בלייערן־שווערער אַטמאָספערע פון שטילען פּחד. — וואָס ציטערן זיי אַזוי? פון וואַנען נעהמט זיך זייער פערגליווערטע אימה?

איבער זיי אַלעמען הענגט דער בלינדער „מוז“ פון דעם מענשליכען גורל, און זייערע צאַרטע נשמות שפּירען אונבעוואוסט דאָס וועהען פון זיינע פליגלען. איינגעבויגענע, ווארטען זיי אונ־בעוואוסט אויף אַ וועלכען עס איז דונער פון קלאָרען הימעל, וואָס וועט מאַכען א תל פון זייער לעבען אָדער זייער גליק. און ניטאָ קיין מיטלען ווי אָבצואוועגדען דעם טויטליכען בליץ. ס׳איז דאָך אַלעס פון אייביג אָן בעשערט אַזוי און קיין קראַפט אין דער וועלט קאָן ניט געהן אנטקעגען דעם פינסטערען בעשערט־זיין.

אָט פאַר וואָס זיי זענען אַלע אַזוי פּאַסיוו. די קריטיק האָט שוין לאַנג בעמערקט, אַז מעטערלינק׳ס העלדען פון יענער צייט טהוען גאָרנישט. מיט זיי קומט נאָר עפּעס פאַר. אָרעמע שעפעלעך זענען זיי, איבערגעענטפערט אין די הענד פון אן אונ׳ברחמנות׳־דיגען שוחט. און דאָס זענען ניט קיין מענשען פון א וועלכער עס איז געשיכטליכער צייט, פון א וועלכען עס איז בעשטימטען פאָלק, פון א וועלכען עס איז בעשטימטען קלאַס, אדער עלטער. ווי אינדי־ווידועל זיי זאָלען ניט זיין, פערלירט זיך זייער אינדיווידואליטעט אין יענעם תוך זייערען, וואָס טרעט בולט ארוים ביי אַלעמען. זיי זענען אַלע נאָר עקזעמפּליאַרען פון דעם מענשליכען מין, פון דעם מענש בכלל. זיי אַלע, די אַלטע און די יונגע, און די קינדער, די מאַנען און די פרויען, — זיי אַלע זענען ניט מעהר, ווי אָרעמע, פער׳יתום׳טע, פערוואָגעלטע שעפעלעך, שוין פון אָנהויב פער׳־משפּט, אָהן א ברעקעל זינד פון זייער זייט, צו מאַטערנים און טויט.

דאָס איז געוועזן דער געפיהלס־סך־הכל פונ׳ם לעבען, וועלכען מעטערלינק האָט אונז אויסגעמאָלט אין די דראַמען פון די אַכציגער און דעם אָנהויב נייענציגער יאָהרען פון דעם פאַריגען יאָהר־הונדערט.

און ניט נאָר ביי מעטערלינק'ן אַליין האָט געהערשט דער פאַ־טאַליזם און די פעסימיסטישע שטימונג. אויך אין דער גאַנצער ליטעראַטור פון זיין דור, — ביי אַנדרעיעוו'ן און סאָלאָגוב'ן, אַזוי גוט ווי ביי האַמסונ'ען און פשיבישעווסקי'ן, האָבען זיך אין די שריפטען אַרומגעטראָגען די וואָלקענס פון פעסימיזם אין פערשיי־דענע גראַדען פון „חלשות" און „סם־המות". און אומעטום איז ביי זיי דער מענש געווען דאָס אָרעם שעפעלע, וואָס צאַפּעלט זיך אין די נעגעל פון דעם בלינדען שיקזאַל, — אַלץ איינס, צי דער שיקזאַל האָט געשטאַמט פון דרויסען אָדער פון די פינסטערע טיעפען אין דער אייגענער נשמה; אַלץ איינס, צי דאָס שעפעלע איז געווען ריין און ווייס, ווי דער נאָר וואָס אַרויסגעפאַלענער שנעע, אָדער זיין לייב איז געווען בעדעקט מיט ביילען און קרעץ פון קאָפּ ביז די פיס.

און אַט מיט די „חלשות", מיט דעם „סם־המות" האָט זיך גע־קוויקט דער גאַנצער דור פון דעם גוסס'ען יאָהרהונדערט, כמעט די גאַנצע פּראָגרעסיווע יוגענד, ווייל אין די ווערק האָט זי געזעהן אַ שפּיעגעל פון איהר אייגענער נשמה, ווייל אין זייער „סם־המות" האָט זי געפיהלט דעם זעלבּיגען טעם פון לעבען, וואָס איז געלעגען אויך ביי איהר אויפ'ן צונג.

איינער אַ מאַרקסיסטישער קריטיקער פון יענער צייט, העני־ריעטע פאָן ראָלאַנד־האָלסט, — אגב, זעהר אַ קלוגע און טיעפע פרוי, — האָט געפונען אַ מאַרקסיסטישע דערקלעהרונג צו מעטער־לינק'ס בלינדען טויט־שרעק, וואָס האָט געהערשט אין זיינע יעמאָלטדיגע ווערק. דאָס איז, זאָגט זי, דער טויט־שרעק פון דער בורזשואַזיע, אויף וועמען די קומענדע סאָציאַלע רעוואָלוציע וואַרפט אָן אַן אימה. די בורזשואַזע נשמה דרעהט זיך ווי אַ וואָרעם אין די שאָטענס פון יענעם אונ'ברחמנות'דיגען שיקזאַל, וואָס רוקט זיך אונפערמיידליך אויף איהר אָן. דערפון שטאַמט איהר פעסימיזם און איהר פאַטאַליזם.

אָבער גראָד אין דעם פונקט האָט די אויסגעצייכענטע פרוי ניט אין גאַנצען געטראָפען דעם אמת. מעטערלינק איז דוקא אַ ראַדיקאַלער סאָציאַליסט, אויב ניט קיין אַנאַרכיסט. און אויך די איבעריגע „יונגע" פון זיין ליטעראַרישען דור זענען אין לעבען גע־

שטאַנען גאַנץ ווייט פון דער בורזשואַזיע און די בורזשואַזע לעבענס־אידעאַלען. אגב, וואָלט שווער געווען אויפצואווייזען אין דעם פּאָליטישען און סאָציאַלען לעבען פון יענער צייט אויף קלאָר אויס־געשפּראָכענע סמנים פון דער טויט־אנגסט, וואָס האָט געזאָלט הער־שען ביי דער בורזשואַזיע. זי האָט זיך דוקא געפיהלט אויף דעם שפּיץ פון איהר מאַכט. שטאָלץ און פעסט האָט זי געהאַלטען איהר שווערען פוס אויף דעם רוקען פון דעם פּראָלעטאַריאַט, ווען אפילו זי האָט שוין געשפּירט, אַז דאָרטען איז שוין לאַנג איבערגעבראָכען געוואָרען דער חוט השדרה פון דעם רעוואָלוציאָנערען פּראָטעסט: ביסמארק מיט זיין אַנטי־סאָציאַליסטען געזעץ איז געפאַלען, און אין דער פּראָלעטאַרישער לופט האָבען זיך גענומען ארומטראָגען שטימונגען, וועלכע דער אַלטער ענגעלס האָט באַלד פּאָרמולירט אין זיין טהעאָריע פון אַ רעוואָלוציאָן אין גוטער טרייקייט צום געזעץ. בערנשטיין'ס אָפּפּאָרטוניסטישער סקעפּטיציזם איז שוין יעמאָלט געלעגען אין די ווינדעלעך.

גיוויס קאָן מען ניט לייקענען, אַז די אַלגעמיינע ניעדערגע־שלאָגענקייט, וואָס האָט געהערשט אין די אַכטציגער יאָהרען, האָט אויך גערעדט צום הארצען פון יענע ווענינע עהרליכע אידעאָלאָגען, וואָס האָבען בתמימות געגלויבט אין די יסודות פון דעם איצטיגען לעבען — דער עיקר — די רעליגיעזע, און האָבען גאַנץ ערנסט גע־טרויערט אויף דעם חורבן פון יענע יסודות. אָבער ניט זיי האָבען געגעבען דעם גרונד־טאָן צו דעם הערשענדען פּעסימיזם.

וויל מען אויף זיכער אויסגעפינען, פון וואַנען עס האָט גע־שלאָגען יענער פּער'סם'טער קוואַל אין דער יונגער ליטעראַטור, מוז מען זיך אריבערטראָגען אין דער גייסטיגער אַטמאָספערע, אין וועלכע די י ו נ ג ע נ ד האָט געלעבט, יענע יוגענד, וואָס האָט געשאַפען איהרע ווערק ל ה י פ ך צו דעם הערשענדען שאַבלאָן, וואָס איז פערפאַלגט געוואָרען פון דער הערשענדער בורזשואַזער קריטיק, דוקא, ווייל זי איז געווען צו פיינדליך צו דער בורזשואַזער יום־טוב'דיגער שטימונג פון לעבען. און טראַגט מען זיך אריבער אין יענער גייסטיגער אַטמאָספערע, בעמערקט מען אָהן מיה, אַז די שווערע לאַסט האָט גענומען דריקען אויף איהר פון דעם מאָמענט

אָן, ווי נאָר עס האָט זיך אָנגעהויבען די גרויסע פּאָליטישע רעאַק־ציע פון די אַכטציגער יאָהרען, מיט רוסלאַנד בראש...

עס איז ניט היינט אונזער עסק אָבצושטעלען זיך אויף יענעם טרויעריגען קאַפּיטעל פון דער נייעסטער געשיכטע און שילדערן די ווירקונג פון דער פּאָליטישער רעאַקציע אויף דער יונגער שעה־נער ליטעראַטור פון מעטערלינק׳ס דור. אָבער אויב איהר ווילט אין גאַנצען פערשטעהן יענעם גרויסען איבערקעהר אין דער שטי־מונג פון דער פּראָגרעסיווער וועלט, וועגען וועלכען עס זינגט אונז דער „בלאָהער פויגעל", מוזט איהר האָבען אין זינען יענע טונקעלע פּאָליטישע נאַכט, אַ נאַכט אָהן שטערן און לבנה־שיין, אַ נאַכט פון שווערער שטילקייט, אין וועלכער מעטערלינק איז אַרויסגעטרע־טען אויף זיין ליטעראַרישען וועג.

פערגלייכט איהר יענע צייט מיט דער שטימונג, וואָס הערשט אין דעם „בלאָהען פויגעל", איז אַקוראַט ווי איהר וואָלט צוגעבראַכט אַ נאַכט אין די נעצען פון אַ דריקענדען קאָשמאַר, וואָס האָט אייך געהאַלטען די גאַנצע צייט אין אַנגסט און מורא און — פּלוצלונג כאַפּט איהר זיך אויף, לויפט צו צום פענסטער, רייסט אויף די לאָדען — און אין חדר רייסען זיך אריין נאַרבען פון דעם ליכטיגען זונען־שיין און קלאַנגען פון דעם פרעהליך־פלאַטערנדען לעבען — און עס פערפליהען די שאָטענס און די אַנגסטען פון דער נאַכט.

אָדער — נאָך אַן אַנדער פערגלייך; אַ פּאַסענדערער.

שטעלט אייך פאָר אַ יונגען קליינעם פויער׳ל אין דאָרף, וואָס לעבט איבער צום ערשטען מאָל אין לעבען אַ זונען־פינסטערניס. דאָס גאַנצע אונוויסענדע דאָרף איז אויפגערעגט: מען וואַרט בע־שטימט אויף דעם אונטערגאַנג פון דער וועלט. און אָט קומט זי — די קיילעכדיגע פינסטערע מאַכט, אָט האָט זי שוין איינגעשלונגען אַ האַלבע זון, אָט ווערט די זון באַלד בעדעקט אין גאַנצען; אַן אומרוה לויפט דורך צווישען די חיות און עופות, אפילו די היהנער ווייסען ניט וואו זיך אהינצוטהאָן — און אָט איז זי, די זון, שוין אין גאַנצען פערפינסטערט. אַ פּאָר סעקונדען דויכט אויס, אַז ביי דער וועלט האָט פערכאַפּט דער אָטהעם, און דאָס קליינע פויערן־קינד שטעהט, אויך מיט אַ פערכאַפּטען אָטהעם, ווי אַ בענומענער און וואַרט אין אַנגסט אויף דעם סוף פון דער וועלט. און פּלוצלונג

— שניידט דורך איין איינציגער שאַרפער זונען־שטראַהל די פער־כשופ׳טע פינסטערנים. אין איינעם מיט דעם ערשטען שטראַהל קלינגט אַרויס אַ פרעהליכער צוויטשער פון אַ פויגעל־האַלז — און דער גאַנצער ענגסטליכער כשוף פערפליהט. די זון איז דאָ! די זון איז דאָ! די וועלט בלייבט גאַנץ!

בנוגע צו גייסטיגע זון־פינסטערניסען, צו די שווערע רעאַק־ציאָנערע צייטען, וועלכע מען מוז דורכלעבען, זענען מיר אַלע, ווי יענער קליינער פויער׳ל אין דאָרף. אונז דוכט זיך — די וועלט נעהט אונטער און שוין קיינמאָל וועלען מיר ניט זעהן קיין ליכטי־גען שטראַהל; אָבער — אָט קומט ער, דער ערשטער שטראַהל און ווי דאַנקבאַר זענען מיר פאַר דעם ערשטען פרעהליכען צוויטשער פון אַ פויגעל־האַלז, וואָס דריקט אויס אונזער ערוואַכטען געפיהל פון פרייד און פון האָפענונג.

אַזאַ פרעהליכער צוויטשער איז מ ע ט ע ר ל י נ ק ׳ ס „בלאָ־הער פויגעל“. דאָס איז אַן אָפּטימיסטישער שיר־השירים פון זעלטענער קראַפט און שעהנקייט, אַ געזאַנג פון גלויבען אין דעם מענשען און אין דעם מענשליכען לעבען, אַ געזאַנג פון האָפענונג אויף אַ ליכטיגע צוקונפט, — אַ תמימות׳דיגע, בלאָה־אויגיגע קינדער־פרייד פון דער וועלט און פון דער מענשליכער ענטוויקעלונג. און נאָך מעהר חן געווינט די בלאָה־אויגיגע פרייד דערפון, וואָס, ניט קוקענדיג אויף איהר קינדיש־נאַאיווע אויסדרוקס־פאָרם, שפירט איהר, אַז הינטער איהר ליעגט אַ פעריאָד פון שווערען צווייפעל און האַרץ־קלעמענים, אַז דאָס איז באמת אַ זון־שטראַהל, וואָס האָט זיך אַרויסגעריסען פון געדיכטע שאָטענס. און אויב אונזער בילד פאַסט ניט אין גאַנצען פאַר מעטערלינק׳ס אָפּטימיזם, איז דאָס דערפאַר, וואָס מעטערלינק איז ניט פשוט אַריבערגעשפּרונגען פון טויט־ציטערנים צו לעבענס־פרייד אָהן אַ „פאַר וואָס“ און אַ „פאַר ווען“. איהר פיהלט, אַז די לעבענס־פרייד איז אַרויסגעוואַקסען פון דער טויט־ציטערנים נאָך אַ שווערען קאַמפּף און אַז איינציגע לייכטע שאָטענס פון דעם פעסימיסטישען עבר זענען געבליבען אויף אייביג אַריינגעוועבט אין דעם ליכטיגען אָפּטימיסטישען שטראַהל.

אָבער — עס איז בעסער אַפריהער צו דערמאָנען אייך אין

קורצע שטריכען דעם הויפּט־אינהאַלט פון דעם „בלאָהען פויגעל“, איידער מיר געהען ווייטער רעדען וועגען איהם.

צוויי קינדער, — טילטיל און מיטיל, א ברודער און א שוועסטער, חלום׳ען אין דעם וויַיהנאַכט־אַבענד ביידע איין און דעם זעלביגען חלום, אַז זיי ווערען אויסגעריכט פון דער פעע בעריליונאַ צו זוכען דעם בלאָהען פויגעל. דעם בלאָהען פויגעל דאַרף זי פאַר איהר אייניקעל, אַ קראַנק מיידעלע, וואָס ליידט פון אַ משונה׳־דיגער קרענק: „איהר ווילט זיך זיין גליקליך“. די פעע גיט די קינדער אויפ׳ן וועג אַ גרינע מיטצעל, מיט אַ צוויבער־דימענט אין איהם, וואָס ווי נאָר מען גיט איהם אַ דרעה, אַזוי געהען אַרויס אין דרויסען די נשמות פון אַלע זאַכען, וואָס זענען דאָ אויף דער וועלט: די נשמה פון ליכטיגקייט און פון וואַסער, און פון ברויט און פון צוקער און פון אַלע בוימער און חיות. דאָס איז נויטווענדיג, כדי צו קאָנען געפינען דעם בלאָהען פויגעל. די קינדער לאָזען זיך אַוועק אין זייער נסיעה ניט אַליין, מיט זיי געהען מיט אַ סך נשמות פון יענע זאַכען, וועלכע דער וואונדער־דימענט האָט בעפרייט פון זייער מאַטעריעלער תפיסה. די נשמה פון דעם הונד און פון דער קאַץ און פונ׳ם ברויט און פונ׳ם צוקער און פונ׳ם פייער און פונ׳ם וואַסער און פון דער ליכטיגקייט. די הויפּט־ראָליע שפּיעלט די נשמה פונ׳ם ליכט, וואָס פיהרט אָן די גאַנצע עקספּעדיציע, לויט די פּלענער פון דער פעע. זיי זוכען דעם פויגעל אין דעם לאַנד פון דער עראינערונג, דערנאָך אין דער ממשלה פון דער נאַכט, דערנאָך אינ׳ם וואַלד, דערנאָך אויפ׳ן בית־עולם, דערנאָך אין דער ממשלה פון דער צוקונפט. אומעטום, — אחוץ אויפ׳ן בית־עולם, — געפינען זיי דעם „בלאָהען פויגעל“ און ווען זיי דוכט זיך, אַז זיי האָבען איהם שוין געכאַפּט, שטעלט זיך באַלד אַרויס, אַז דאָס איז געווען אַ טעות. צום סוף, ווען זיי שטעהען אויף אויף מאָרגען פריה פון שלאָף, בעמערקט טילטיל דאָס בלאָהליכע טייבעלע וואָס הענגט ביי איהם אין שטייגעל. אמת, ער איז ניט אַזוי בלאָה, ווי דער פויגעל, וועלכען מען האָט געזוכט אין חלום, אָבער פאַרט אַ בלאָהער פויגעל. און בעת עס קומט די שכנ׳טע בערלענגאַ, וואָס איז ענהליך צו דער פעע בעריליונאַ פון חלום, — די קינדער, אגב, ווייסען ניט אַז דאָס איז געווען אַ חלום, זיי זענען זיכער, אַז זיי זענען אַ גאַנץ

יאָהר ניט געווען אין דער היים, — און בעט דאָס בלאָהליכע טויבעלע פאַר איהר קראַנקען אייניקעל, איז טילטיל זיכער, אז ער האָט סוף־כל־סוף אויסגעפיהרט די שליחות, און וועלכער די פעע בערלענגא־בעריליונא האָט איהם געשיקט. „נעהמט, שכנ׳טע בערלענגא“, זאָגט ער, אוועקגעבענדיג איהר זיין טייבעלע מיט׳ן שטייגעל. „זי איז נאָך ניט אין גאַנצען בלאָה, אָבער איהר וועט שוין זעהן, זי וועט ווערען אקוראַט אזא, ווי מען דאַרף. טראָגט עס נאָר גיכער אוועק צו אייער אייניקעל.“ דאָס קראַנקע אייניקעל ווערט געזונד פון דעם „בלאָהען פויגעל“, וואָס איז תמיד געהאַנגען ביי טילטיל׳ן אין שטייגעל, און קומט דאַנקען טילטיל׳ן. אבער בעת טילטיל וויל נעהמען ביים מיידעלע דאָס טייבעלע, צו פיטערען עס, רייסט זיך עס אַרויס פון זייערע הענד און פליהט אוועק. דאָס מיידעלע שרייט אין פערצווייפלונג: „באָבעניו! — אוועקגעפלויגען!“ און וויינט זיך הויך פאַנאַנדער. אָבער טילטיל טרייסט זי: „נישקשה, וויין ניט, איך וועל דאָס כאַפּען“ און ווענדט זיך צום סוף פון דער שטיק צו דעם עולם אין טהעאַטער און בעט איהם: „אויב ווער פון אייך וועט עס געפינען, זייט אַזוי גוט און ברענגט עס אונז צוריק. מיר דאַרפען דאָס זעהר נויטיג האָבען, בדי צו זיין גליקליך דערנאָך“.

דאָס איז די גאַנצע מעשה. דאַכט זיך, ניט נאָר קיין פרעהליכע. אדרבא, א מעשה ניט פון נצחונות, נאָר פון שטענדיגען פערליערען — און פון דעםטוועגען שלאָגט פון יעדער סצענע איהרער אַזוי פיעל פרייד, אַז איהר נעהמט אָן אַלע פערלוסטען, ווי אַ נויטווענדיגע אונפערמיידליכע זאַך, פון וועלכער מען טאָר בשום אופן ניט אַריינפאַלען אין יאוש.

דערהויפּט איז פול מיט אָפּטימיזם די הויפּט־פיגור פון דער שטיק, טילטיל, — אויב דאָ קאָן מען בכלל רעדען פון א וועלכער עס איז הויפּט־פיגור.

שוין נאָר אין אָנהויב פון דעם שטיק, איידער די קינדער געהען שלאָפען, קוקען זיי, הונגעריגע און אָרעמע, דורך אַ שפּאַלט אין לאָדען, ווי די רייכע קינדער פון אנטקעגען זענען זיך משמח מיט די געשענקען און די אַלע מיני גוטע זאַכען, וואָס מען האָט זיי געגעבען צו קריסטוס׳עס געבורטס־נאַכט. דאַכט זיך, דאָס קאָן

ארויסרופען נענוג שנאה און קומער אין קינדערשע הערצעלעך.
אָבער נים ביי טילטיל'ן, ער לעבט מיט די פריידען פון די אנדערע;
און ווען זיי טאַנצען, פאַרוועלט זיך אויך איהם כאַפּען א טענצעל
און בעת זיי קוויקען זיך מיט די געשמאַקסטע פלעדלעך, קוועלט
ער אַן פון שמחה, און שטעקט אַן מיט זיין אָפּטימיסטישער שטימונג
אויך זיין שוועסטער'ל. שפּעטער, ווען ער קומט (אין חלום שוין) אין
דאָס לאַנד פון דער עראינערונג, צו דעם געשטאָרבענעם זיידען צו־
גאַסט, און שטיפט זיך פאַנאַנדערביים טיש און קריגט א רעכטען
פּלאַס אין באַק אריין פון דעם זיידען, ווערט ער, אמת, אויף א רגע
מטושטש, דערנאָך לעגט ער צו די האַנד צו דער באַק און העדט
ארוים מיט שמחה: „יע, פּונקט אזוי פּלעג איך קריגען פון דיר, ווען
דו האָסט נאָך געלעבט. זיידעניו, ליעבינקער, ס'איז אזא מחיה, ווען
דו פּאַטשסט! ווייז, איך וועל דיך דערפאַר א קוש טהאָן!"

ס'איז, הפּנים, ניטאָ קיין צרות און קיין גליקען דרויסען פון
אונז. דאָס הענגט אַלץ אָב פון אונז, ווי מיר נעהמען דאָס אויף, פון
דער גרונד־שטימונג, אין וועלכער מיר געפינען זיך. איז דאָס הארץ
פול מיט פרייד און לעבענס־לוסט קאָן דער גרעסטער וועהטאָג ניט
אריינוואַרפען אונז אין טרויער, און מיר וועלען שטענדיג געפינען
א טעם, פאַר וואָס מען דאַרף זיך פרעהען.

אויב די גאַנצע בעדייטונג פון דעם „בלאָהען פויגעל" וואָלט
בעשטאַנען נאָר אין דעם, וואָס ער שטאַרקט אין אונז, דורך אינ־
טערעסאַנטע סצענען, די פריידיגע שטימונג און די לוסט צום לעבען,
וואָלט דאָס אליין שוין אויך געווען א גרויסער פערדיענסט. אָבער
דאָס ווערק איז אחוץ דעם א סימבאָליש ווערק, וואָס רעדט ניט נאָר
צו אונזער געפיהל און צו דעם עסטעטישען געמיטה, נאָר אויך צו
אונזער געדאַנק, — וועלכען געדאַנק וויל מעטערלינק ארויסברענ־
גען? ווער אָדער וואָס איז דער בלאָהער פויגעל, וועלכען מיר זוכען
אומעטום, וועלכען מיר קאָנען ניט געפינען, וואָס איז אונז אזוי
נויטיג און וואָס פון דעסטוועגען זאָלען מיר זיך ניט שטאַרק נעהמען
צום הארצען, ווען מיר האָבען עס ניט, אָדער ווען מיר קאָנען עס
ניט האָבען אין גאַנצען „בלאָה"?

מען דערצעהלט, אז ווען מען האָט מעטערלינק'ען אליין גע־

פרעגט, וואָס ער האָט געוואָלט זאָגען מיט זיין ווערק, האָט ער געענטפערט: „גאָרנישט! ס'איז אַ שעהנע קינדערשע מעשה'לע".

אַז דאָס איז אַ שעהנע קינדער־מעשה'לע, אַ בלומען־גאָרטען פון רייגער פּאָעזיע, וואָס פער'כשופ'ט דאָס אויג, אין דעם איז גאָר קיין ספק ניטאָ. אָבער אַז ער האָט גאָר נישט געוואָלט זאָגען דער־מיט, זענען מיר ניט מחויב צו גלויבען. אָדער האָט אפשר מעטער־לינק אַליין ניט געוואוסט, וואָס אַזוינס עס האָט זיך ביי איהם געזאָגט? אַזאַ מעשה טרעפט אפטמאָל מיט אַ קינסטלער, וואָס איז נאָר אַ קינסטלער און ביי וועמען „דער גאַנצער שכל איז אריין אין טאַלאַנט", ווי ביעלינסקי האָט זיך אויסגעדריקט, איך געדענק שוין ניט, אויף וועמען. מעטערלינק אָבער איז ניט נאָר אַ דיכטער, נאָר אויך אַ דענקער. ביי איהם לעבט דער שכל אַ זעלבסטשטענדיגען לעבען נאָך דרויסען פון דעם טאַלאַנט אויך. אין אַזאַ פאַל איז שווער אָנצונעהמען, אַז ער האָט אַליין ניט פערשטאַנען דעם שכל'דיגען געדאַנק, וועלכען ער האָט ארויסגעבראַכט.

אויב די דערצעהלונג וועגען מעטערלינק'ס ענטפער איז אמת, — פערגעסט ניט, איך האָב עס פון אַ נאָטיץ אין אַן אַמעריקאַנער צייטונג, הייסט עס, אַז מען קאָן גוטע נייעס און נייענציג פּראָצענט זיין אין ספק וועגען איהר ריכטיגקייט, — האָט מסתמא זיך מעטער־לינק געשעהמט אויסצוזאָגען דעם אינוועניגסטען מיין פון זיין ווערק, — געשעהמט ניט פאַר זיך, נאָר פאַר דעם, וואָס האָט גע־פרעגט, — ווייל דער געדאַנק איז גאָר ניט אַזוי טיעף פערבאָרגען, מען זאָל דאַרפען שטאַרק ברעכען דעם קאָפּ און — לאָמיר שוין דאָס איצטער ארויסזאָגען אין גאַנצען: ער איז גאָר ניט אַזוי טיעף פאַר זיך, — איך מיין, ניט אַזוי אָריגינעל און ניי, עס זאָל שווער זיין איהם צו בענעהמען.

איינע פון די אורזאַכען, פאַר וואָס מען האָט דעם „בלאָהען פויגעל" ניט פערשטאַנען אויפ'ן שטעל, בעשטעהט, אויב איך האָב ניט קיין טעות, אין דעם, וואָס דאָס רוב עולם האָט געזעהן אין איהם ניט נאָר אַ סימבאָליש ווערק, נאָך אויך אַ טיעפע אַלעגאָריע. דער „בלאָהער פויגעל" איז אָבער ניט קיין אַלעגאָריע, נאָר אַ סימבאָל.

אַן אַלעגאָריע איז אַ גאַנצע, פולע איבערזעצונג פון אַ וועל־

כען עס איז געדאַנק אין די שפּראַך פון בילדער, אַזוי, אַז יעדעס בילד אָדער עלעמענט פון דער איבערזעצונג האָט זיין טייטש און פערבאָרגענעם מיין אין דעם גאַנצען סיסטעם פון דעם געדאַנק. אַזא׳ן אַלעגאָריע איז ווי א גאַנצער בוים, וואָס נעהמט אריין דעם געדאַנקען אין אַלע זיינע איינצעלהייטען: זיינע וואָרצלען, דעם שטאַם, די צווייגען, ריטלעך, בלעטער, בלומען און פּירות. קיין בילד, קיין וואָרט, טאָר דאַרטען ניט זיין „סתם אַזוי"; יעדערער דאַרף זיין א רמז אויף א וועלכען עס איז טהייל פון דעם בוים, אַן אָנצוהערעניש אויף א פערבאָרגענעם געדאַנק. א סימבאָליש ווערק איז אין דעם פּונקט א סך פרייער. דער סימבאָל איז ניט מעהר ווי א רמז אויפ׳ן געדאַנק, וואָס ווערט אָנגעטייט מיט א פּאָר וויכטיגע שטריכען — ער איז דער אינוועניגסטער פאָדים פון דער פּערל־שנור. די איינצעלנע פּערל ווערען אָבער אָנגעטהאָן אויף איהם לויט א גאַנץ אַנדער לאָגיק, איידער די לאָגיק פון דעם גרונד־געדאַנק.

אַז דער „בלאָהער פויגעל" איז ניט קיין אַלעגאָריש ווערק, נאָר א סימבאָליש און אַז מיר דאַרפען דעריבער ניט זוכען קיין פערבאָרגענע געדאַנקען אין יעדען שטריך פון זיינע בילדער, קאָן מען בעווייזען אַזוי קלאָר ווי דער טאָג.

פאַראַן אין דעם ווערק א גאַנצער אַקט, וואו די קינדער קומען ביינאַכט אויף דעם בית־עולם צו זעהן, אפשר האָט איינער פון די מתים צוגענומען דעם „בלאָהען פויגעל" מיט זיך אין קבר.

עס איז א לבנה־נאַכט. טילטיל און מיטיל שטעהען אויפ׳ן בית־עולם, וואַרטען ביז עס וועט שלאָגען צוועלף, ווען עס וועלען זיך עפענען די קברים, און פיהרען דערווייל א געשפּרעך וועגען די מתים. לאָמיר זיך גוט ארייננהערען אין א טהייל פון זייער שמועס.

„מ י ט י ל: געהען זיי אַרויס, ווען עס איז שעהן דרויסען?

ט י ל ט י ל: זיי קאָנען אַרויסגעהן נאָר ביינאַכט.

מ י ט י ל: פאַר וואָס?

ט י ל ט י ל: ווייל זיי זיינען דאָך נאָר אין איינע העמדער."

די מתים, הייסט עס, געהען אַרוים נאָר ביינאַכט, ווייל זיי האָבען ניט קיין קליידער... הם! דאָ מוז אודאי עפּעס שטעקען! אָבער וואָס? אפשר, אַז פאַר די מתים, וואָס זענען אין דעם עלמא דקשוט, איז דער אמת ניט אַזוי פערדעקט מיט מלבושים ווי פאַר

אונז? — אָבער לאָמיר הערען ווייטער: טאָמער וועט דאָס ווערען קלאָרער.

„מ י ט י ל: געהען זיי אַרויס אויך אין רעגען?
ט י ל ט י ל: ניין, ווען עס רעגענט, זיצען זיי אין דער היים."

שוין אביסעל צו טיעף...

„מ י ט י ל: איז ביי זיי שעהן דאָרטען, זאָג?
ט י ל ט י ל: מען זאָגט, אז דאָרטען איז זעהר ענג."

„ענג"? הם!

„מ י ט י ל: און קינדערליך האָבען זיי?
ט י ל ט י ל: ווי דען־זשע? אַלע, וואָס שטאַרבען, קומען צו זיי..."

הם!

„מ י ט י ל: און פון וואָס לעבען זיי?
ט י ל ט י ל: זיי עסען וואָרצלען..."

אהא! דאָ האָבען מיר, ענדליך, עפּעס קלאָרעס, א שטיקעל פּאָדים פון א געדאַנק. די מתים וואָס לעבען אין דעם עולם האמת, שפּייזען זיך מיט די טיעפסטע פערבאָרגענסטע אמת'ן, מיט די וואָרצלען פון די זאַכען, און ניט מיט די אויבערפלעכליכע פּירות, וואָס יעדעס מענשליכע אויג קען עס זעהן און יעדע מענשליכע האַנד אָראָברייסען... טיעף, זעהר טיעף... אָבער וואָס איז פאַרט מיט די העמדלעך זייערע און מיט דעם רעגען, וואָס לאָזט זיי ניט אַרויס־געהן, און מיט דער ענגקייט, און מיט די קינדערלעך?

אָבער — אביסעל ווייטער! מיטיל נעהמט זיך אַלץ ניט איין, זי וויל דערגרונטעווען די סודות פון די טויטע ביז'ן סוף.

„ מ י ט י ל: וואָס ווילען זיי זאָגען?
ט י ל ט י ל: זיי ווילען גאָרנישט ניט זאָגען; זיי רעדען דאָך ניט.
מ י ט י ל: פאַר וואָס רעדען זיי ניט?
ט י ל ט י ל: ווייל זיי האָבען ניט וואָס צו זאָגען.
מ י ט י ל: און פאַר וואָס האָבען זיי ניט וואָס צו זאָגען?
ט י ל ט י ל: הער אויף, דו האָסט מיר דערעסען."

ווי קומט ד אָ ס? וואָס הייסט, די מתים, וואָס איינער פון זיי האָט אפשר בעהאַלטען דעם „בלאָהען פויגעל" ביי זיך, וואָס

אלע פון זיי שפּייזען זיך מיט די פערבארגענסטע ווארצלען פון אלע אמת׳ן, — וואָס הייסט, זיי זאָלען ניט האָבען וואָס צו זאָגען?

אָבער אָט — קומט אָן די שרעקליכע מינוט, ווען די קברים עפענען זיך. מיטיל איז אין איינע ציטערנים: „טילטיל! איך קאָן ניט!... איך האָב מורא! זיי וועלען ארויס פון דער ערד!" — „ציטער ניט אזוי", טרייסט זי טילטיל. „זיי וועלען ארויסגעהן נאָר אויף איין מינוט!" אָבער אליין, הפנים, האָט ער, דער נאָר ניט שרעקעדיגער אינגעל, אויך א ביסעל פּחד.

„טילטיל טהוט א דרעה דעם דימענט. א שוידערליכע מינוט פון שטילשווייגען און אונבעוועגליכקייט. דערנאָך הויבען אָן די צלמים זיך ביסלעכווייז פאנאנדערשאָקלען, די בערגלעך עפענען זיך און די מצבות הויבען זיך אויף."

„מ י ט י ל (דריקט זיך צו פעסט צו טילטיל׳ן): זיי געהען ארויס! אָט זענען זיי!"

„פון אלע אָפענע קברים הויבט זיך ביסלעכווייז אויף א מאסע בלומען, צוערשט א לייכטע און בלייכע, ווי א דאמפף, דערנאָך א ווייסע, יונגפרויליכע, וואס ווערט אלץ מעהר און מעהר געדיכטער, מעהר און מעהר העבער, פרעכטיגער. מעשה האדר, פילט זי אוים אלץ ארום און פערוואנדעלט דעם בית־עולם אין א צויבער־גארטען, און אויפ׳ן שטעל הויבט אן איבער איהם טאָגען די מאָרגען־רויט. דער טוי גלאנצט, די בלומען עפענען זיך, דער ווינד וויספּערט צווישען די בלעטער, די ביהנען זשומען, די פויגעל ערוואכען און טרינקען אן די לופט מיט די ערשטע צארטע קלאנגען פון זייער שירה צו דער זון און צו דעם לעבען. פער׳חדוש׳טע, געבלענדטע, האלטענדיג זיך פאר די הענד, מאכען טילטיל און מיטיל עטליכע שריט צווישען די בלומען, זוכענדיג די שפּורען פון די קברים."

„מ י ט י ל (זוכט אין גראָז): איז, וואו זענען די מתים?"

„ט י ל ט י ל (זוכט אויך): ניטאָ קיין מתים!" *)

---

*) פאָר מיינע ציטאַטען פון דעם „בלאָהען פויגעל" האָב איך דאָ, ווי אויך אומעטום, בענוצט די רוסישע איבערזעצונג פון בינשטאָק און ווענגעראָווא (אוים דער רוסישער אוניווערסאַל־ביבליאָטעק), ווי אויך די אידישע איבערזעצונג פון הערן מייער (לאָנדאָן).

און דערמיט ענדיגט זיך דער אקט אויפ׳ן בית־עולם—אָבער: אויב עס זענען ניטאָ קיין מתים — און דאָס וויל מעטערלינק ארויסברענגען מיט׳ן גאַנצען סימבאָל פון דעם אקט — הייגט וואָס איז שייך צו רעדען וועגען זייערע העמדלעך און וועגען זייער וואַר־צעלהאַפטער שפּייז?

איז דער תירוץ: דער גאַנצער שמועס פון די קינדער אויפ׳ן בית־עולם האָט קיין ברעקעל אלעגארישע בעדייטונג ניט, און עס האָט קיין סמן שייכות ניט צו דעם סימבאָל. נאָר — קינדער שטעהען אליין ביי נאכט אויפ׳ן בית־עולם, פערגלוסט זיך דעם דיכטער אַריינצוקריכען אין זייער קינדערש מוח׳ל און זעהן, ווי דאַרטען מאָלט זיך אוים זייער פאַרשטעלונג וועגען דער מתים־וועלט. און איז דען זייער קינדערשע פּסיכאָלאָגיע אזוי ווייט פון אונזערער? גלויבען דען מיר ניט ערגעץ וואו אין דער טיעף, אז די מתים וואוינען אין די קברים, אפילו יעמאָלט, ווען זייער שטאָף איז שוין לאַנג אריבער אין די בלומען און אין די גראָז? קומען מיר ניט צו גאסט צו אונזערע טהייערע, אייביג אונפערגעס־ליכע מיט פרישע קרענץ און מיט א הארץ, פול טרויער און בענקר שאפט? — מעטערלינק איז אין דער סצענע געווען ניט אזוי דער סימבאָליקער, ווי דער רעאליסטישער פּסיכאָלאָג, וואָס לאָזט זיך פיהרען ניט דורך דעם הויפּט־געדאנק פון זיין ווערק און אויך ניט פון זייטיגע סימבאָלישע נויטען, נאָר מעהר פאר אלץ, דורך דער פּסיכאָלאָגישער לאַגע, וואָס ווערט בעשאפען אין דעם גאַנג פון דעם סימבאָל, דורך די רעאלע בעציהונגען, וואָס הערשען צווישען זיינע אויסגעטראַכטע פיגורען.

אמת, אפילו אויך דאָ, וואו ער האָט ניט קיין בעשטימטע פּניה אין זין, וואו זיין האנד ווערט געפיהרט פון דער פּסיכאָלאָ־גישער לאַגע און דעם רעאלען כאראקטער פון זיינע פיגורען, שפּרינ־גען ארוים אָפט אונערווארטעטע סימבאָלען, וואָס האָבען אַן אל־געמיינע לעבענס־בעדייטונג. זיי נעהמען ארום א סך עהנליכע פעללען פון לעבען און האָבען ניט אין זינען קיין איין איינציגען בעשטימטען פון זיי. עס איז ווי א טרויעריגער מאָטיוו אין דער מוזיק, וואָס איינעמ׳ס הארץ גיסט אין איהם אוים זיין צער, ווייל זיין אידעאל האלט ביים שטארבען, און דעם אנדערן׳ס הארץ צו־

געהט אין דעם זעלביגען טרויער, װייל זיין ליעב מיידעל איז פון איהם אװעק.

איך קאָן מיך קיין מאָל ניט דערמאנען אהן א טרויעריגען שמייכעל יענע קאָמישע סצענע אין דעם ערשטען אקט, װען די נשמות פון די באַלעבאטישע חפצים זענען ארוים פון זייערע בע־העלטעניסען, א דאנק דעם דרעה פון דעם צויבער־דימענט. מען האָט אָנגעקלאפּט אין טיהר, און טילטיל האָט צו שנעל א דרעה געטהאָן דעם דימענט צוריק, אזוי, אז די נשמות האָבען ניט גע־קאָנט װיעדער אריינקריכען אין זייערע גופים. װאָס פאר א פּאַ־נישער שרעק האָט ארומגענומען די דאָזיגע באַלעבאטישע חברה! איבערהויפּט, דער בכבוד׳ער לאַבען ברויט, װאָס איהם האָט זיך ניט איינגעגעבען צוריק אריינצוקריכען אין דייזשע! װאָס פאר א קלאָגען און פערצװייפעלטע געשרייען! הערט זיך צו צו א שטיקעל פון דער סצענע!

ד י פ ע ע: װאָס איז אזוינס געשעהן?

ד אָ ס ב ר ו י ט (בעגיסט זיך מיט טרעהרען): אין דייזשע איז שוין ניטאָ קיין אָרט פאר מיר.

ד י פ ע ע (בויגט זיך איין איבער דער דייזשע): ס׳ט׳זיך געפינען. (שטופּט פאַנאַנדער די איבעריגע ברויטלעך, װאָס האָבען שוין פערנומען זייערע ערטער) נו־נו, מאַכט א פּלאַץ. (מען קלאַפּט װיעדער אין טהיר).

ד אָ ס ב ר ו י ט (מטושטש, פליסט זיך אומזיסט אריינצוקריכען אין דייזשע): ניטאָ פאר מיר װאוהין אריינצוקריכען... ער װעט מיך, דעם ערשטען, אויפפרעסען!

ד ע ר ה ו נ ד (שפּרינגט אַרום טילטיל׳ן): דו, גאָטהייט מיינע!... איך בין נאָך דאָ... איך קאָן נאָך רעדען צו דיר... איך קאָן נאָך דיך קושען. נאָך און נאָך און נאָך!

ד י פ ע ע: זעה, דו ביסט נאָך אויך דאָ, הונד?

ד ע ר ה ו נ ד: יע, גאָר ניט קיין הינטישער מזל!... איך האָב מיך ניט געקאָנט אומקעהרען צוריק אין דער ממשלה פון שװייגען. דער טראָפּ האָט זיך צו גיך פערמאַכט.

ד י ק א ץ: און מיין טראָפּ אויך. איז װאָס װעט איצטער זיין? דאָ בלייבען איז א שאַרפע סכנה.

ד י פ ע ע : יע, איך וויל אייך ניט לייקענען. אלע, וואס װעלען מיטגעהן מיט די צוויי קינדער וועלען צום סוף פון דער נסיעה מוזען שטארבען.

ד י ק א ץ : און די, וואָס וועלען ניט געהן מיט זיי?

ד י פ ע ע : יענע וועלען אויך שטארבען. געהן מיט זיי אָדער דאָ בלייבען, — איין סוף פאר אלעמען.

ד י ק א ץ (צו דעם הונד): קום, לאָמיר צוריק ארײן אין טראפּ.

ד ע ר ה ו נ ד : ניין, ניין! איך וויל ניט... איך וועל געהן אין איינעם מיט מיין גאָט. איך וועל די גאַנצע צייט רעדען מיט איהם!

ד י ק א ץ : שוטה! (ווידער א קלאפּ אין טהיר).

ד אָ ס ב ר ו י ט (גיסט זיך מיט הייסע טרעהרען): איך וויל ניט שטארבען צום סוף נסיעה. איך וויל גיכער צוריק אין דער דייזשע“.

דאָס פייער איז די גאַנצע צייט אומגעלאפען אין א שווינדלענדער גיכקייט איבער׳ן צימער און לאָזט ארויס רחמנות׳דיגע געשרייען, אז ער קאָן ניט געפינען צוריק דעם אויוען. דאָס וואסער האָט זיך אומזיסט געפּלייסט ארײנצוקריכען צוריק אין קראַנט אריין. דער צוקער האָט צוריסען זיין היטיל פון בלאָהע, בולבולעפאפיער און די מילך קאָנסטאַטירט פערשעהמט און קאַלטבלוטיג, אז איהר קריגעל איז צובראָכען.

„ד י פ ע ע : רבונו של עולם, וואָס פאר א שוטים! וואָס פאר א פּרא אָדם׳ס! וואָס פאר א ציטעריגע נפשות! נישיים, וואלט זיך אייך בעסער געוואלט לעבען ווי פריהער אין די פערמאַכטע קעסטלעך, טראפּעס, קראנטען, איידער צו געהן מיט די קינדער נאָך דעם בלאָהען פויגעל?

א ל ע (א חוץ דעם הונט און דער נשמה פון ליכטיגקייט): יע! וואס גיכער צוריק אויף דעם אלטען אָרט! אין קראַנט... אין דייזשע... אין אויוען... אין טראפּ...“

אין אונזערע צייטען האָט מיט א סך, א סך נשמות געטראָפען פּונקט אזא׳ן אונגליק. די רוסישע רעוואלוציע האָט, ווי יענער צויבער־דימענט, ארויסגערופען צום לעבען נשמות, וואס האָבען

פריהער אין פריעדען גערוהט אין דער ממשלה פון שוויגען אין זייערע דייזשעם און קראַנטען. אָבער — אַט האָט מען דעם די־מענט צו שאַרף א דרעה געטהאָן און פיעלע פון זיי זענען נעבעך געבליעבען דרויסען און האָבען ניט געקאָנט אריין צוריק... און דאָס הארץ בענקט אזוי נאָך דער „דייזשע"! זאָל מען מיט־פיהלען מיט זייער טראַגעדיע? זאָל מען לאַכען פון זייער קאָמישען צער? אי לאַכען, אי וויינען, — דערהויפּט, ווען מען האָט פאַר די אויגען די אָרימע נשמות פון פּוטער און פון צימעס, וועלכע מען האָט ניט אריינגעלאָזען צוריק אין זייערע טעפּלעך, און וואָס מוזען נעבעך בלייבען מיט די, וואָס געהען זוכען זייער „בלאָהען פויגעל"...

א צווייטען טעות אין דעם אויסטייטשען פון מעטערלינק'ס ווערק מאַכען יענע מפרשים, וואָס ווילען זעהן אין דעם בילד פון דעם בלאָהען פויגעל דעם סימבאָל פון דעם מענשליכען גליק. מענ־שען זוכען אומעטום דאָס גליק, נארען זיך אָלע מאָל אָב, ווילען זיך נאָכדעם בעפריעדיגען מיט דעם האַלבען גליק, — דעם ניט גאָר בלויען, — וואָס זיי האָבען אין שטייגעל ביי זיך אין דער־היים, — און אויך דער גליק רייסט זיך ארויס פון זייערע הענד. אַט דאָס, מיינען זיי, האָט געוואָלט מעטערלינק זאָגען מיט זיין ווערק.

די „מפרשים", וואָס האָבען זיך געשטעלט אויף דעם שטאַנד־פּונקט, דערמאָהנען אָן דעם, אז ערגעץ וואו אין זיד־פראַנקרייך האָט די פאָלקס־לעגענדע שוין סימבאָליזירט א מאָל דאָס גליק אין דעם בילד פון א „בלאָהען" פויגעל. זיי וואָלטען אויך געקאָנט ברענגען א פּאָר שטעלען פון דעם ווערק גופא, וואָס וואָלטען זיין א ראיה צו זייערע רייד.

אָבער אז מען טראַכט זיך אריין טיעפער אין יענע שטעלען, וואו די פערסאָנאַזשען פונ'ם ווערק רעדען וועגען דעם „בלאָהען פויגעל", זעהט מען ווי איבערפלעכליך אזא פעסימיסטישער אויס־טייטש איז, וואָס געהט, אגב, אין גאַנצען להיפך צו דעם געזונדען אפּטימיסטישען, לעבענס־פריידיגען טאָן, מיט וועלכען דאָס גאַנצע ווערק איז דורכגעדרונגען.

לאָמיר זיך דעריבער ניט פוילען און דורכגעהן, איינס נאָכ'ן

אַנדערען, יענע שטעלען, וואו דער דיכטער גיט אונז אַליין דעם סוד אין די הענד, ווי אַזוי פאַנאַנדערצופּלאָנטערן זיין רעטענים.

גאָר אין אָנהויב דערקלעהרט די פּעע, אַז זי דאַרף נויטיג ווי אין לעבען דעם בלאָהען פויגעל פאַר איהר קליינער קראַנקער טאָכטער. „וואָס פעהלט איהר דען?“ — פרעגט טילטיל. „איך וויים אַליין אויך ניט קלאָר, וואָס מיט איהר איז. איהר ווילט זיך זיין גליקליך“, ענטפערט די פּעע. פון דעם ענטפער קאָן מען באמת מיינען, אַז דאָ רעדט זיך וועגען דעם פּראָבלעם פון גליק און נאָר פון גליק. אָבער שוין אין דעם ערשטען אַקט ווערט דער געדאַנק אַ ביסעל קשה׳דיג. די פּעע גיט די קינדער דאָס גרינע מיצעל מיט דעם צויבער־דימענט, וואָס אַ דאַנק איהם קאָן מען זעהן די פערבאָרגענע איינענשאַפטען פון אַלע זאַכען. „דאָס איז אַלץ, וואָס איך האָב“, זאָגט זי, „כדי צו העלפען אייך זוכען דעם בלאָהען פויגעל“. דער צויבער־דימענט, וואָס אַנטפּלעקט פאַר אונז די פערבאָרגענע נשמות פון די ערשיינונגען, קאָן זיין אָדער די וויסענשאַפט, אָדער די מעטאַפיזיק. על כל פנים דאָס מענשליכע טהעאָרעטישע פאָרשען. גלויבט דען מעטערלינק באמת, אַז דאָס גליק קאָן געפונען ווערען אויף דעם וועג פון ריינער טהעאָריע? האָט ער דען גאָר פערגעסען וועגען דעם אַלטען שפּרוך פון דער אַלטער אידישער לעבענס־חקירה, אַז „יוסיף דעת, יוסיף מכאוב“? און אויב ער איז ניט איינפערשטאַנען מיט יענעם אַלטען זיפץ, — גלויבט ער דען, אַז דורך דעם, וואָס מיר וועלען אויסגעפינען די נשמה פון ברויט און פון וויין און פון פעפער; דורך דעם, וואָס מיר וועלען אָנזאַמלען אוצרות און אוצרות פון איינצעלנע פאַקטען, וועלען מיר זיך דערנעהנטערן צו דעם העכסטען אידעאַל פון מענשליכען גליק? — אַזאַ געדאַנק וואָלט אפשר געקאָנט געבוירען ווערען אין די פּליטער־וואַכען פון דער מענשליכער וויסענשאַפט, אָבער ניט איצטער, ווען מיר האָבען יאָהרהונדערטע פון וויסענשאַפטליכע ערפאַהרונגען הינטער אונז.

איך וויל אויך בעמערקען, אַז דער געדאַנק פאַסט אויך ניט צו דעם בילד פון מעטערלינק׳ען, דעם דענקער, אויף וויפיעל ער מאַלט זיך אונז אויס אין זיינע פילאָסאָפישע בעטראַכטונגען. אָבער מיר קאָנען דאָ לאָזען זיינע אַנדערע שריפטען אין גאַנצען אָן אַ

זיים! מיר האָבען אין דעם „בלאָהען פויגעל“ גופא גענוג מאַ־טעריאַל, כדי פאַנאַנדערצוקלייבען זיך אין דער פראַגע.

אין דעם צווייטען אקט, ווען די פּעע גרייט אַלץ אָן צו דער קינדער׳ס רייזע, הויבט אָן די קאַץ צו אינטריגירען אנטקעגען די קינדער. אין דעם געפינען פון דעם „בלאָהען פויגעל“ זעהט זי א גרויסע געפאַהר פאַר זיך און דער גאַנצער ניט מענשליכער נאַטור — און וויל איינשמועסען אויף די איבעריגע ניט־מענשליכע מיט־העלפער, זיי זאָלען ניט דערלאָזען, אַז דער פּלאַן פון דער פּעע זאָל מקוים ווערען.

„הערט זיך איין“, זאָגט די קאַץ צו זיי. „מיר אַלע, וואָס זענען דאָ פערזאַמעלט, — חיות, חפצים און סטיכיעס, — האָבען א נשמה, וואָס דער מענש קאָן זי נאָך ניט משיג זיין. א דאַנק דעם איז דערווייל פערבליעבען ביי אונז א ביסעלע אונאַבהענגיגקייט. אָבער, אויב דער מענש וועט געפינען דעם „בלאָהען פויגעל“, וועט ער אַלץ וויסען, אַלץ זעהן, און מיר וועלען זיין אין גאַנצען אונטער־געוואָרפען אונטער זיין מאַכט. איך האָב מיך דערוואוסט דערפון פון מיין אַלטען פריינדעל, די נאַכט, — זי איז דאָך דער שומר פון דעם סוד פון לעבען. מען מוז דעריבער זעהן מיט אַלע כחות בשום אופן ניט דערלאָזען, אַז מען זאָל געפינען דעם פויגעל“.

אויב דער „בלאָהער פויגעל“ איז דאָס גליק, איז יעמאָלט די גאַנצע טענה פון דער קאַץ לגמרי ניט צו פערשטעהן. וואָס קאָן דאָס שאַדען דער אונאַבהענגיגקייט פון דער נאַטור, ווען דער מענש וועט זיין גליקליך? די סכנה פאַר דער נאַטור בעשטעהט, ווי די קאַץ זעהט דאָס גאַנץ קלאָר, אין דער מענשליכער וויסענשאַפט און אין זיין הערשאַפט איבער די נאַטירליכע קרעפטען. אָבער — איז דען גליק דער וועג צו ערקענטניס? אויב יע, וואָלטען מיר דאָ געהאַט פאַר זיך דעם איבערגעקעהרטען געדאַנק פון פריהער. דאָר־טען איז די וויסענשאַפט געווען דער איינציגער וועג צום גליק, — דאָ, ווייזט אויס, איז גאָר דער גליק דער איינציגער וועג צו דער ערקענטניס.

דער געדאַנק, אַז דער „בלאָהער פויגעל“ דאַרף פערשטאַרקען די מאַכט פון דעם מענשען איבער דער נאַטור און עפענען איהם אַלע סודות פון דעם זיין, ווערט אויך אַרויסגעבראַכט אין דער

וואַלד־סצענע, וואו די קאַץ האָט אויפגערודערט אַלע לעבעדיגע נאַטור־קרעפטען צום קאַמף אַנטקעגען דעם מענשען. „טילטיל, דער זוהן פון דעם האָלץ־האַקער, וואָס האָט אייך אַזוי פיעל רעות אָנגעטהאָן“, דערצעהלט זי די ביימער פון וואַלד, „זוכט דעם בלאָהען פויגעל, וואָס איהר האָט איהם בעהאַלטען פון דעם מענשען, זינט דעם אָנהויב פון דער וועלט און וועלכער וויים אַליין אונזערע סודות“.

שטעלט דאָ אריין אָנשטאָט דעם „בלאָהען פויגעל“ — „דאָס מענשליכע גליק“, און דער גאַנצער זאַץ פערליערט יעדען זין. דער וואַלד האָט בעהאַלטען דאָס מענשליכע גליק פון אָנהויב אָן, ווייל דאָס מענשליכע גליק וויים אַלע סודות פון דער נאַטור! א גרעסערען אונזין איז זיך שווער פאַרצושטעלען.

אויך אין די רייד פון דעם דעמב, דעם מלך פון וואַלד, צו די לעבעדיגע בעשעפעניסען פון דער נאַטור קלינגט דורך דערזעלביגער מאָטיוו, וואָס מאַכט אונמעגליך צו גלויבען, אז דער „בלאָהער פויגעל“ זאָל זיין דאָס גליק. „דאָס איינגעלע, וואָס שטעהט דאָ פאַר אייך“, דערקלעהרט ער זיי, „פערמאָגט א קמיע, וואָס מען האָט צוגע׳גנב׳עט ביי דעם מעכטיגען גייסט פון דער ערד. א דאַנק דער קמיע קאָן ער אָוועקנעהמען פון אונז דעם „בלאָהען פויגעל“ און דערמיט גופא ארויסרייסען פון אונז דעם סוד, וואָס מיר האָבען בעהאַלטען זינט דעם אָנהויב פון די צייטען“.

אז דער „בלאָהער פויגעל“ איז ניט דער סימבאָל פון גליק, קאָן מען זעהן אויך פון דעם דעמב׳ס רייד צו טילטיל׳ן: „איך וויים“, זאָגט ער איהם, „אז דו דאַרשט נאָך דעם „בלאָהען פויגעל“ כדי איינצונעהמען דעם גרויסען סוד פון די זאַכען און פון דעם גליק. אָבער יעמאָלט וועט אונזער שקלאַווערייי ווערען נאָך גרעסער...“

ס׳איז קלאָר: דער „בלאָהער פויגעל“ איז ניט דאָס גליק, נאָר עפּעס אַזוינס, וואָס איז נויטיג פאַר׳ן גליק, עפּעס אַזוינס, וואָס עפענט אויף אונזערע אויגען אויף די סודות פון דער נאַטור און אויך אויף דעם סוד פון גליק.

און כדי עס זאָל קיין ברעקעל ספק ניט בלייבען, אז דער „בלאָהער פויגעל“ קאָן ניט זיין דער סימבאָל פון גליק, וועל איך

איך דערמאָהנען, אַז אין „דער ממשלה פון דער צוקונפט“, וואו טילטיל זוכט צולעצט דעם „בלאָהען פויגעל“ צווישען די לאַזורענע קינדער, וואָס דאַרפען נאָך ערשט געבוירען ווערען און בערייכערען אויף דער וועלט דאָס מענשליכע לעבען, געפינט זיך אויך איינער, וואָס וועט ברענגען דעם מענשען דאָס לאַנג געזוכטע גליק. „אַז איך וועל זיין אויף דער ערד“, זאָגט עס צו טילטיל'ן, „וועל איך דאַרפען ערפינדען דאָס, וואָס מאַכט דעם מענשען גליקליך“, און ער בויט שוין איצטער, אויף יענער וועלט, די גרויסע בלאָהע פליגלען, וואָס זענען נויטיג דערצו. אויב דאָס גליק דאַרף ערשט ערפונדען ווערען פון דעם מענשען אויף דער וועלט, קאָן דאָס ניט זיין דער „בלאָהער פויגעל“, וועלכען דער מענש האָט ניט עראָבערט אויך אין דער ממשלה פון דער צוקונפט.

מיר דוכט, אַז מיר האָבען שוין איבער גענוג מאַטעריאַל, כדי אויף זיכער צו בעשטימען, וואָס דער סימבאָל פון דעם „בלאָהען פויגעל“ בעטייט. דאָס איז ניט קיין אַנדער זאַך, ווי דער אַבסאָלוטער אמת, וועלכען דער מענש זוכט שוין פון לאַנג אָן, פון דעם אָנהויב פון די צייטען, — יענער העכסטער פילאָזאָפישער גרונד־פּרינציפּ, וואָס זאָל אונז געבען דעם שליסעל צו אַלע סודות פון דעם וועלטליכען זיין און אויך צו די סודות פון דעם מענשליכען גליק, — דער אַבסאָלוטער, אייביגער, אונפערענדערליכער אמת, וואָס איז אין דערזעלביגער צייט דאָס העכסטע גוט, דער העכסטער אידעאַל פאַר דעם מענשען.

אָט דעם אַבסאָלוטען, אייביגען, אונפערענדערליכען אמת וועגען וועלט און מענש וויל די פעע אַרויסברענגען דורך די מענשען־קינדער מיט דער הילף פון דער מעכטיגער קמיע, דעם צויבער־דימענט: דעם קלאָרען איינזעהן אין דאָס געהיימע און פערבאָרגענע פון אַלע זאַכען.

אויב אונזער פּירוש איז דער ריכטיגער, — און מיר וועלען באַלד זעהן, אַז ער לעגט זיך זעהר אויפ'ן שכל, — איז יעמאָלט אויך ניט שווער צו טרעפען, ווער די פעע איז: דאָס איז דער פילאָסאָפיש־מעטאַפיזישער געדאַנק, וועלכער קאָן זיך ניט צופריעדען שטעלען מיט דער ריינער עמפּירישער וויסענשאַפט, וואָס זעהט נאָר דעם דרויסען פון די ערשיינונגען, — דאָס איז

דער אָביעקטיווער, אָהן פניות׳דיגער פּערטיעפּען־זיך אין די אינ־
ווענינסטע נשמות פון אַלץ, וואָס עקזיסטירט, פאר וועמען די נשמה
פון פעפער איז ניט מעהר מיוחס, איידער די נשמה פון צוקער.
מיט א פיינער איראָניע אויף דאָס מעטאַפיזישע דענקען, — איי־
גענטליך א זעלבסט־איראָניע, ווייל מעטערלינק מוז אַליין צוגערע־
בענט ווערען צו די מעטאַפיזיקער, — מאַלט ער אונז אויס איינעם
פון די וויכטיגיסטע שטריכען פון דער מעטאַפיזיק.

ווען די קינדער זענען מרוצה צו געהן זוכען דעם „בלאָהען
פויגעל“, ווייזט די פעע אָן מיט׳ן פינגער אויפ׳ן באַלקאָן, דעם
אויוועז אין די פענסטער און פרעגט זיי: „ווי ווילט איהר ארויס־
געהן: מיט דעם וועג, אָדער מיט דעם?“ — טילטיל ווייזט אָן מיט
א ביסעל מורא אויף דער טהיר. אָבער די פעע ווערט אין כעס.
„דאָס קאָן איך ניט צולאָזען“, זאָגט זי. „וואָס פאר א מדה מגונה
צו געהן דורכ׳ן טהיר! מיר וועלען ארויסגעהן דורך דאַנען“, בע־
שליעסט זי, טייטלענדיג אויפ׳ן פענסטער.

נאָך א דאַנק דער פעע דערפאַר! דאָס רוב מעטאַפיזיקער
קאָנען זיך ניט בערוהיגען, ביז מען קריכט ניט דורכ׳ן קוימען...

דער „בלאָהער פויגעל“, וואָס דער פילאָסאָפישער געדאַנק
טרייבט אויסצוגעפינען איהם מיט דער הילף פון דער וויסענשאַפט־
ליכער פאָרשונג, — דער נשמה פון ליכטיגקייט, — די נשמה פון
ליכטיגקייט שטעלט זיך אין מעטערלינק׳ס ווערק אויף דעם צד פון
דעם מענשען, — איז ניט קיין אנדער זאַך, ווי דער אַבסאָלוטער
אמת, — דער לעצטער פּרינציפּ פון דעם זיין, וואָס האַלט פער־
באָרגען אין זיך דאָס העכסטע גוט, צו וועלכען דער מענש זאָל
שטרעבען. און די איינצעלנע ערטער, וואו די קינדער זוכען דעם
„בלאָהען פויגעל“, — דאָס לאַנד פון עראינערונגען, די ממשלה
פון דער נאַכט, דער וואַלד און די ממשלה פון דער צוקונפט —
זענען ניט קיין אנדער זאַך, ווי סימבאָלען פון יענע וויכטיגסטע
אינסטאַנצען, צו וועלכע דער מענשליכער געדאַנק ווענדט זיך, ווען
ער געהט ארויס זוכען דעם אַבסאָלוטען אמת. איך וויל מיט זיכער־
הייט ניט זאָגען, אז מעטערלינק האָט ד אָ ס געהאַט אין זין; אז
זיין מעשה׳לע וויל בעוואוסטערהייד סימבאָליזירען דעם גאַנג פון
דער מענשליכער פילאָסאָפיע און איהר קאַמפּף פאר דעם אַבסאָ־

לוטען אמת. סוף כל סוף, — ווער קאָן וויסען, וואָס אַ דיכטער, און נאָך אַזאַ ניט קלאָרער, ווי מעטערלינק, האָט געוואָלט זאָגען? אָבער איינס איז קלאָר ווי דער טאָג, אַז די שילדערונג פון די איינ־צעלנע סטאַנציעס טראָגט שאַרפע און בולט'ע סמנים, נאָך וועלכע מען קאָן דערקענען יענע אינסטאַנצען. זי איז געמאַכט געוואָרען אַקוראַט אַזוי, ווי ווען מעטערלינק וואָלט בעוואוסטערהייד געוואָלט סימבאָליזירען די נעשיכטליכע שיקזאַלען פון דער מענשליכער אמת־זוכעניש.

דאָס וועט אונז ווערען אין גאַנצען קלאָר, ווען מיר וועלען איבערגעהן צו די איינצעלנע אינסטאַנצען.

לאָמיר אָנהויבען מיט דעם ל א נ ד פ ו ן ד ע ר ע ר א י־נ ע ר ו נ ג, — דאָרטען וואו עס לעבען די געשטאָרבענע. די פעע שיקט די קינדער אַהינצו, ווייל „דאָס לאַנד פון דער עראינערונג ליעגט אויפ'ן וועג צו דעם בלאָהען פויגעל". „עס איז מעגליך, זאָגט זי אין אַן אַנדער אָרט, אַז דער „בלאָהער פויגעל" איז בע־האַלטען אין דעם לאַנד פון עראינערונג, אין דעם לאַנד, וואו עס זענען איצטער דער זיידע און די באָבע פון די קינדער".

אין טילטיל'ס „לאַנד פון עראינערונג" שטעהט אונטער אַ געוועלב פון בלעטער, — אַ פרעהליך פויעריש הייזעל, בעדעקט מיט געשלענגעלטע פלאַנצען. טהיר און פענסטער זענען פער־מאַכט. עס זעהען זיך ביהנשטאָקען אונטער אַ דעכעל, בלומען־טעפ שטעהען אויף די פענסטער, אַ שטייגעל העננט מיט אַ שלאָפענדען שטאַר. לעבען טהיר — אַ באַנק, אויף וועלכען עס זיצען אין טיעפען שלאָף אַן אַלטער פויער און זיין ווייב: טילטיל'ס זיידע און באָבע.

אין דעם לאַנד פון עראינערונגען איז אַלץ געוועזען איינגע־זונקען אין אַ טיעפען שלאָף, ביז די קינדער זענען געקומען צום בעזוך. אָבער ווי נאָר זיי זענען געקומען, האָט אַלץ ווידער אָנ־געהויבען צו לעבען, פונקט אַזוי ווי דאָס איז געוועזען אויף דער וועלט. דער אַלטער זיידע האָט נאָך אַלץ זיין רהומאַטיזם; די קאַץ, וועמען טילטיל האָט ביים לעבען אונטערגעשאָרען דעם עק, לויפט אום אַזוי מיט דעם אָבגעשאָרענעם עק. די געשטאָרבענע ברידער און שוועסטער זענען ניט צוגעוואַקסען: די אינגסטע

קריכט נאָך אַלץ אום אויף אַלע פיער, און ביי איין שוועסטער איז אפילו דאָס בלאַטערל אויפ׳ן נאָז געבליעבען, ווי אין דער לעצטער רגע פון איהר לעבען: עס קאָן שוין מעהר ניט אַראָבגעהן.

„דאָ בלייבט אַלץ, ווי עס איז געווען!“ — דערקלעהרט מעשה רבי דער זיידע.

אָן וואָס פאר אַ פּאַזיס אין דער געשיכטע פון דעם מענשליכען געדאַנק דערמאָהנט אָט דער גרונד־שטריך פון דעם „עראינערונג־לאַנד“? די פון אייך, וואָס זענען בעקאַנט מיט דער געשיכטע פון די רעליגיעזע פאָרשטעלונגען, איידער דער פילאָסאָפישער געדאַנק האָט זיך אַריינגעמישט אין זיי, וועלען גאַנץ גרינג דער־מאָהנען זיך אָן דעם גריעכישען „האדעס“, דער „ממשלה פון שאָ־טענס“, און דעם אַלט־העברעאישען „שאול“. ווי אין האדעס און אין דעם שאול, אזוי בלייבען די מענשען אויך אין מעטערלינקס „עראינערונג־לאַנד“ אויף אייביג אין דעמזעלבינגען צושטאַנד, אין וועלכען דער טויט האָט זיי געטראָפען. איז איינער פערוואונדעט געוואָרען, בלייבט ער אין „שאול“ און אין „האדעס“ מיט זיין וואונד. איז איינער מיט בלוט בעדעקט, געהט פון איהם דאָס בלוט ניט אַראָב, און ווען איינער שטאַרבט מיט פריעדען אין האַר־צען, ווערט זיין פריעדען שוין קיינמאָל ניט צושטערט; און האָט איינער אַ טיעפען קומער, ווערט ער שוין פון איהם קיין מאָל ניט בעפרייט. ווען בנימין׳ס ברידער בעטען ביי יעקב אָבינו ער זאָל מיט זיי אָבלאָזען בנימינ׳ען קיין מצרים, וויל ניט דער אַלטער פאָטער: ער האָט מורא, טאָמער טרעפט אַ סיבה אין וועג און יעמאַלט, זאָגט ער, „וועט איהר אין שאול אַראָבניעדערן מיין על־טער אין קומער“. פאר׳ן שטאַרבען זאָגט דוד אָן זיין זוהן שלמה׳ן, ווי אָבצורעכענען זיך מיט יואָב בן־צוריה און שמעי בן גרא. אויף דעם ערשטען זאָגט ער: „זאָלסט זיין עלטער אין שאול ניט אַראָב־ניעדערן אין פריעדען“ און אויפ׳ן צווייטען: „זאָלסט זיין עלטער אין שאול אַראָבניעדערן אין בלוט“.

דאָס עראינערונג־לאַנד איז דעריבער יענע היידנישע פער־יאָדע, די פּעריאָדע פון דער נ א ט ו ר־רעליגיאָן, וואָס האָט גע־הערשט ביי דער ציוויליזירטער מענשהייט, ביז דאָס אידישע קרים־טענטהום האָט געמאַכט צו איהם אַ סוף.

מיר וועלען שפּעטער זעהן, ווי אַזוי מעטערלינק וויל ווידער־אויפלעבען דעם אונשטערבליכקייטס־גלויבען פון יענער צייט אין אַ מאָדערנער אויסטייטשונג. פריהער פאַר אַלץ מוזען מיר זיך אָבער פרעגען: וואָס טהוט זיך מיט דעם „בלאָהען פויגעל“ אין יענעם לאַנד?

דאָס עראינערונג־לאַנד — און דאָס איז דאָס מערקווירדיגסטע אין דער דערצעהלונג — האָט אַ „בלאָהען פויגעל“.

ווי נאָר די קינדער האָבען דערמאָהנט אין זייער געשפּרעך דעם אַלטען שטאַר, אַזוי האָט זיך דער פויגעל אויפגעכאַפּט פון זיין שלאָף און ער האָט אָנגעהויבען הויך זינגען. אָבער אַ גרויסע ענדערונג איז מיט איהם פאָרגעקומען: ער איז אין גאַנצען גע־וואָרען בלאָה. „יע, ער איז אַ בלאָהער“, בעמערקט טילטיל, „הייסט עס, אַט דאָס איז ער, דער בלאָהער פויגעל, וואָס איך מוז געפינען פאַר דער פעע... און איהר האָט מיר גאָר געזאָגט, אַז ער איז ביי אייך... אָה, ער איז בלאָה, בלאָה, בלאָה, ווי אַ בלאָהע, גלעזערן קייקעלע“.

טילטיל בעט זיך, מען זאָל איהם אָוועקגעבען דעם שטאַר. די עלטער־עלטערן גיבען איהם נאָך. אָבער בעת ער טראָגט איהם ארויס צוריק אויף דער ווירקליכער וועלט, דערזעהט מילטיל, אַז דער פויגעל איז שוין ניט מעהר בלאָה; ער איז געוואָרען שוואַרץ...

דער סימבאָלישער געדאַנק, וואָס ליעגט אין דער פערוואַנדלונג פון דעם בלאָהען פויגעל פון אונזערע עלטער־עלטערן ווידער אין שוואַרץ, איז ניט קיין נייער. איך האָב שוין ניט איין מאָל געהאַט די געלעגענהייט צו פערטהיידיגען איהם סיי אין מיינע פאָרלע־זונגען, סיי אין מיינע שריפטען. אָבער איהר וועט מיר ערלויבען אָבצושטעלען זיך אויף איהם, ווייל ער דריקט אויס אַ גרויסען אמת און גיט אונז דעם ריכטיגען בליק, ווי מיר זאָלען קוקען אויף די גלויבונגען און מיינונגען פון אונזערע טאַטעס און זיידעס.

עס איז שוין איצטער גאָר ניט קיין נייעס פאַר אַ סך אמת געבילדעטע און אויפגעקלעהרטע דער געדאַנק, אַז יעדע צייט בויט איבער דעם אמת, וואָס זי בעקומט בירושה פון דעם עבר. זי בויט איהם איבער אָפטמאָל אַזוי, אַז פון איהם ווערט גאָר אַ נייע זאַך, וואָס געהט אין גאַנצען להיפך צו דעם הייליגסטען גלויבען

פון א מאָל. אין דעם ליכטיגען שיין פון דעם נייעם אמת פון דער נייער צייט מוז די אַלטע וועלט־אנשויאונג אויסזעהן ווי א וועלט פון באָבע־מעשות און ווילדע פאַנטאזיעס, בעשאַפען אפשר פון פראים אָדער שאַרלאַטאַנעס, וואָס האָבען געפיהרט פאַר'ן נאָז דאָס גאַנצע פאָלק, דעם גרויסען בלינדען פראַ־אָדם.

אָבער אויב דאָס איז אמת פאַר יעדער צייט אין דער געשיכטע פון דעם מענשליכען גדאַנק, — און ביז אהער איז דאָס געווען אבסאָלוט אמת, — הייסט, וואו איז די גאַראַנטיע, אַז די קינפטיגע דורות וועלען זיך ניט בעגעהן מיט אונזערע הייליגטהימער אַקוראַט אַזוי, ווי מיר בעגעהען זיך מיט די הייליגטהימער פון אונזערע עלטערן און אור־עלטערן? אונזערע עלטערן האָבען געגלויבט אין זייערע אַנשויאונגען, ווי אין דעם לעצטען, ריינסטען אמת, צו וועל־כען עס קאָן דערגרייכען דער העכסטער מענשליכער שכל. און פון דעסטוועגען זענען זיי פאַר אונז ניט מעהר ווי א שפּינוועבס פון שקרים און דמיונות. הייסט ווער קאַווירט אונז, אַז אונזער וויסען און גלויבען וועט ניט אויסזעהן אין די אויגען פון אונזערע קינדער אויך ווי א שפּינוועבס פון שקרים און דמיונות? און אויב מיר קוקען אויף אונזערע עלטערן אין בעסטען פאַל ווי אויף עהרליכע פראים און ווילדע פאַנטאַזיאָרען, הייסט ווער וועט פערוועהרען אונזערע קינדער, זיי זאָלען זעהן אין אונז דיזעלביגע עהרליכע פראים און ווילדע פאַנטאַזיאָרען?

קיינער קאָן אונז ניט קאַווירען, אַז עס וועט ניט זיין אזוי. קיין אמת פון קיין דור קאָן ניט און וועט ניט ארויסנעהמען קיין פּאַטענט אויף אונשטערבליכקייט. איז אויב מיר וועלען קוקען אויף אונזערע עלטערן, ווי אויף פראים, און אויב אונזערע קינדער וועלען קוקען אַזוי אויף אונז, און אויב פאַר אונזערע אייניקלעך וועלען מחמת דעם זעלבינען טעם אונזערע קינדער זיין די ווילדע פאַנטאַזיאָרען און נאַאיווע שוטים, — וועט דאָך סוף כל סוף אויס־קומען, אַז די גאַנצע געשיכטע פון דעם מענשליכען גדאַנק איז בעשאַפען געוואָרען און ווערט בעשאַפען פון נאַראָנים און האַלב־משוגע'נע, און אַלץ וואָס דער מענשליכער גדאַנק האָט ארויסגע־בראַכט, איז ניט מעהר ווי א הויפען פון ווילדע נאַרישקייטען.

און פון דעסטוועגען האָט די נאַרישע מענשהייט, — אַזוי

בינו לבינו, — אויפגעבויט נאָר אַ קליינינקייט: די גאַנצע מענש־ליכע קולטור, מיט איהרע טעמפּלען פאַר קונסט, וויסענשאַפט, פילאָסאָפיע און רעליגיאָן, מיט איהר אַלץ וואַקסענדער מאַכט איבער די בלינדע כחות פון דער טבע, מיט דעם אַלץ־טיעפערען יושר אין דעם בעגעהן זיך פון מענש צו מענש.

אַ־מעהר, לאָמיר אַ דרעה טהאָן דעם ענין צוריק. לאָמיר זאָגען, אַז אמת איז ערגעץ ניטאָ דרויסען פון דעם מענשליכען שכל, אָדער אַז פאַר דעם מענשען איז נאָר דאָס אמת, וואָס ער קאָן מיט זיין שכל ארויסברענגען. און ארויסברענגען מוז ער צו פער־שיידענע צייטען פערשיידענע אמת'ען, — ווייל אמת פאַר איהם איז נאָר דאָס, אין וואָס ער מוז גלויבען, לויט די אומשטענדען, צווישען וועלכע ער לעבט. די אמת'ען, אין וועלכע דער מענש גלויבט, זענען ווי לעבעדיגע ברואים, וואָס ווערען געבוירען, וואַק־סען אוים, עלטערן זיך און שטאַרבען אָב. ניט „פראים בעשאַפען וויסטע פאַנטאַזיעס“ איז דער תוך פון דער מענשליכער געשיכטע, נאָר „מענשען בעשאַפען אין יעדער צייט זייערע הייליגע אמת'ען“, — דאָס איז דער אמת וועגען דער ענטוויקעלונג פון דעם מענשליכען גייסט.

יעדערער דור האָט זיך דעריבער זיין „בלאָהען פויגעל“. ווען מיר טראַכטען זיך אריין אין די אומשטענדען פון דעם דור און דעם צושטאַנד פון דעם מענשליכען שכל אין יענער צייט און שטודירען די אנשויאונגען, וואָס דוכטען זיך אונז אוים, ווי ווילדע באָבע־מעשות, ווערען מיר פער'חדוש'ט, וויפיעל שכל מיר ענטדעקען אין זיי, וויפיעל טיעפע און מענשליכע בענקשאַפט נאָך אמת, יושר און חן עם ליעגט אין זיי פערבאָרגען. אונז ווערט קלאָר, אַז אין די „ווילדע באָבע מעשות“ ליעגט דער ריינער אמת פון יענעם דור און מיר שרייען אוים ענטציקט: ער איז בלאָה, בלאָה, בלאָה, און זיין פאַרב איז עכט און ריין.

אָבער אויב מיר מיינען, אַז מיר קאָנען דעם גלויבען פון דעם עבר זיך אַזוי פשוט ארויסטראָגען אויף די ליכטיגע זון פון דער איצטיגער צייט און זיין פאַרב וועט דערביי בלייבען די אייגענע, וואָס אַ מאָל, מאַכען מיר אַ גרויסען טעות. דער „בלאָהער פויגעל“ פון אַ מאָל איז שוין געשטאָרבען, ער איז בלאָה נאָר אין דעם „לאַנד

פון עראינערונג", — אין דער אונפּאַרטייאישער געשיכטליכער פאַרשונג — פאַר דער געגענוואַרט ווערט ער ווידער שוואַרץ.

א ביישפּיעל פון אונזערע טעג וועט אייך נאָך קלאָרער מאַכען דעם ענין. עס איז אין דער לעצטער צייט אין דער אידישער ליטעראַטור ווידער אויפגעוואַכט געוואָרען די פראַגע וועגען דעם ווערטה פון דער חסידות און קבלה, — יענעם הייליגען, גרויסען, טיעפען אמת, מיט וועלכען עס האָבען געלעבט די נשמות פון אונזערע טאַטעס און זיידעס.

עס זענען דאָ ניט ווייניג מענשען, וואָס וואָלטען וועלען, ווי צ. ב. הערר הלל צייטלין, אז דער גלויבען פון אַמאָל זאָל אויך דערוואַרימען אונזערע הערצער. אין וואָס בעשטעהט הערר צייטלין'ס פעהלער? — אין דעם, וואָס ער מיינט, אז אויב דער פויגעל איז געווען אין גאַנצען בלאָה א מאָל, מוז ער בלייבען בלאָה אויף אייביג. ער בעמערקט ניט, אז ווי נאָר ער טראָגט איהם אַרוים מחוץ דעם לאַנד פון דער עראינערונג, אַזוי ווערט ער תיכּף אין גאַנצען שוואַרץ.

עס זענען אָבער נאָך דאָ צווישען אונז מענשען, צו וועלכע עס געהערט, צ. ב., הערר ב. פיינענבוים, דער עהרליכער, טאַלאַנטפולער „טאַמבור־מאַזשאָר" פון דער אַלטער אַפּיקורסישער גוואַרדיע, וואָס קאָנען עד היום ניט פערשטעהן, ווי אַזוי מען קאָן זאָגען א גוט וואָרט פאַר דער חסידות און קבלה אַפילו ווען מען מיינט נאָר יענע צייט, אין וועלכער זיי זענען געווען דער אינווענינגסטער אמת פון דער אידישער נשמה. פאַר איהם זענען חסידות און קבלה געווען אין אַלע צייטען א ווילדע נאַרישקייט. אין וואָס בעשטעהט זיין פעהלער? — ער זעהט, אז איצטער איז דער פויגעל שוואַרץ און קאָן זיך גאָר ניט פאַרשטעלען, אז א מאָל האָט ער געמוזט זיין אַקוראַט אַזוי בלאָה־בלאָה־בלאָה, ווי דער בלאָהסטער פון אַלע זיינע אַפּיקורסישע אמת'ען. דערפאַר קאָן ער זיך אויך ניט פאַרשטעלען, אַז דער „בלאָהער פויגעל" פון ז י י ן צייט זאָל קאָנען אויסקוקען שוואַרץ אין אונזערע אויגען.

דעם ריכטיגען בליק אויף דער זאַך גיט אונז דאָ מעטערלינק. שטייגען מיר אַראָב אין דאָס לאַנד פון עראינערונג, דאַרפען מיר ניט שלעפּען אונזער אמת אַהין. וואָס מעהר מיר לעבען זיך אריין אין דער אַלטער צייט, אַלץ מעהר לעבט אָב דאָ פאַר אונזער גייס־

טיגען אויג אויף איהר אַלטער אמת און מיר בעוואונדערען זיין שעהנקייט אין דער פערגאַנגענהייט. מיר טאָרען אָבער ניט מאַכען טילטיל'ס קינדערשען פעהלער: מיר זאָלען דעם „בלאָהען פויגעל" פון אַ מאָל ניט אַריינטראָגען אין אונזער לעבען, — פאַר אונז איז ער שוין געוואָרען — שוואַרץ.

דאָס „לאַנד פון דער עראינערונג" איז דעריבער ניט נאָר אַ סימבאָל פון דעם היידענטהום און דער נאַטור־רעליגיאָן, מיט וועלכער עס הויבט זיך אָן דאָס ערנסטע מענשליכע דענקען; עס שטעלט מיט זיך פאָר דעם גאַנצען גייסטיגען עבר פון דער מענשהייט. אויף וויפיעל מען קאָן זיך רעכענען מיט איהם פאַר דעם אמת, אין וועלכען מיר נויטיגען זיך היינט. אויך היינט לויפען מיר קודם כל צו דער געשיכטע פון דעם מענשליכען געדאַנק, ווען עס הויבען אונז אָן צו פּלאָגען די אייביגע פראַגען. אָבער די „אבסאָלוטע אמת'ען" פון די אַלטע דורות פערליערען באַלד אין אונזערע אויגען זייער בלאָהע הימעל־פאַרב. אונזער אמת מוזען מיר זוכען נאָך ערגעץ וואו אַנדערש, איידער אין דעם לאַנד פון דער עראינערונג.

אָבער איידער מיר ווענדען זיך מיט איהם אָבזוגענען, דאַרף מען נאָך זאָגען אַ פּאָר ווערטער וועגען יענעם אונשטערבליכקייטס־געדאַנק, וועלכען מעטערלינק געפינט אוים אין דעם לאַנד פון דער עראינערונג. דער געדאַנק קאָן אויסגעדריקט ווערען אין אַ פּאָאָר ווערטער. ס'איז ניטאָ קיין אַנדער אונשטערבליכקייט פאַר דעם מענשען סיידען די, וואָס אין דעם זכרון פון די לעבעדיגע מענשען. און נאָר דער איז באמת אונשטערבליך, ווער עס האָט אריינגע־פלאָכטען זיין נאָמען אין דער געשיכטע פון דער מענשהייט. דער געדאַנק אַליין, אויב איך האָב ניט קיין טעות, שטאַמט פון אָגיוסט קאָנט און איז שוין אָפּטמאָל ארויסגעזאָגט געוואָרען זינט קאָנט'ס צייטען. אויף וויפיעל ער קאָן אין גאַנצען אויסאיינען דעם מענ־שען מיט'ן טויט און פערענטפערן פאַר איהם די גרויסע שאלה, ווייס איך ניט. לאָ'ם איך אייך זאָגען: דעם גאַנצען אמת גערעדט, האַלט איך עד היום, אז דער טויט איז אַ סקאַנדאַל גדול ונורא, וואָס קאָן מיט קיין זאַך ניט פערענטפערט ווערן און מיט קיין זאַך ניט בעפּוצט ווערען, אפילו ניט מיט די שעהנע בלומען פון מעטער־

לינק'ס פּאָעטישען בית־עולם. אָבער אַ שטיקעל טרייסט ליעגט אפשר אין יענעם געדאַנק.

אין דער אמת'ען! דער סקאַנדאַל פון דעם טויט בעשטעהט ניט נאָר אין דעם, וואָס „איך" מוז שטאַרבען, נאָר אפשר נאָך מעהר אין דעם, וואָס די אַנדערע, די וואָס זענען אונז ליעב און טהייער, מוזען אװעקגעהן פון דער וועלט. מילא, מיט מיר ווי מיט מיר; איך קאָן מיך נאָך אפשר טרייסטען מיט דעם אַלטען ווערטעל פון עפּיקור, אַז „איך קאָן ניט שטאַרבען, ווייל כל זמן „איך" בין דאָ, איז דער טויט ניטאָ, און ווי נאָר עס קומט דער טויט, — ערשט איך בין שוין ניטאָ". ווען מען טראַכט וועגען עפּיקור'ס געדאַנק, קאָן מען פיהלען אַ זיסע נקמה אָן דעם טויט. שטעלט אייך פאָר דעם משונה אויסגעצויגענעם נאָז פון דעם טויט, בעת אָט־אָט וויל ער מיך כאַפּען, ערשט „איך" בין שוין גאָר ניטאָ; אָבער אַלע מאָל — לאָם איך אייך זאָגען דעם אמת — קאָן איך דערביי ניט פערשטיקען די גרויסע שאלה: ווער בלייבט באמת מיט דער אויס־געצויגענער נאָז: איך אָדער דער טויט? אָבער, ווי די מעשה איז, עפּיקור'ס פיינע המצאה קאָן אונז ניט געבען קיין סמן פון טרייסט, ווען מיר טראַכטען וועגען דעם טויט פון אונזערע ליעבע. און דאָ קומט יענער קאַנטישער אונשטערבליכקייטס־געדאַנק און פרעגט אונז: ווער זאָגט אייך, אַז זיי זענען טויט? און וואָס האָט איהר פערלאָרען מיט זייער טויט?

לאָמיר אין דער אמת'ען אַ ביסעל אַ טראַכט טהאָן וועגען דעם. נעהמט די שעהנסטע מענשליכע פיגור, וואָס איז אייך אַם טהייער־סטען. איך וועל נעהמען דעם מענשען, וואָס איז מיר טהייערער פאַר אַלע, וועלכע האָבען געלעבט ביז אהער: ישעיהו הנביא. פאַר וואָס זאָל דער טויט פון ישעיהו הנביא אַזוי בעטריעבען מיין הארץ? שטעלט אייך פאָר, אַז איך דערוויס מיך גאָר אין ערנסט, אַז ישעיהו הנביא איז קיין מאָל ניט געשטאָרבען, נאָר זיין גייסט איז אויף אייביג פערדונקעלט געוואָרען און ער לעבט איצטער אין ניו יאָרק, — אַ מיטאַרבייטער אין אַ געוויסער טעגליכער אידישער צייטונג. עס פערשטעהט זיך, אַז ניט נאָר איז אין איהם ניטאָ קיין שפּור פון דעם אַלטען ישעיה; ער וויים אפילו ניט, אַז ער איז אַ מאָל געווען אַ נביא און וואָס אַזוינס ער האָט געפּרעדיגט אין

זיין צושטאַנד פון נביאות. וואָלט מיך אַזאַ לייבליכע אונשטערב־
ליכקייט ישעיה׳ס צופריעדען געשטעלט? געוויס ניט! איך וואָלט
געקוקט אויף די לעבעדיגע שאַלכעץ פון דעם אַלטען גייסט און
וואָלט מיר געזאָגט: פאַר אַ ישעיה הנביא איז, איידער אַזאַ לעבען,
שוין טויזענד מאָל בעסער דער טויט. מיך פערדריסט, וואָס ישעיה
הנבא איז ניטאָ, ניט דערפאַר, וואָס זיין קערפּער איז פערשוואונ־
דען, — זיין קערפּער איז מיר קיינמאָל ניט געווען טהייער, —
נאָר ווייל זיין גייסט האָט אויפגעהערט צו שאַפען, ווייל די נבואה
זיינע איז פערשטומט געוואָרען. אָבער דאָך מאַך איך טאַקע אַ
געוואַלדיגען טעות. זיין נבואה איז נ י ט פערשטומט געוואָרען.
זי קלינגט נאָך אַזוי פריש און לעבעדיג, אַקוראַט ווי אין דעם טאָג,
ווען ער האָט צום ערשטען מאָל אויסגעגאָסען זיין האַרץ פאַר דער
מענשהייט. וועט איהר זאָגען: דערפאַר בעשאַפט ער אָבער ניט
קיין נייע נביאות! אָבער — ווער זאָגט דאָס? האָט זיך דען
ישעיה׳ס גייסט ניט ווייטער ענטוויקעלט? איז ניט פון זיין „איש
תחת גפנו ואיש תחת תאינתו“, — יעדערער אונטער זיין וויינ־
גאָרטען און אונטער זיין פייגענבוים, — אויסגעוואַקסען דער
גראַנדיעזער קאָמוניזם פון די איסיים? וואָס איז מיר און דער
גאַנצער מענשהייט די נפקא מיניה, צי ישעיה אַליין האָט געמאַכט
יענעם געוואַלטיגען שריט, אָדער דאָס האָבען געטהאָן זיינע
תלמידים, די וואָס האָבען געלעבט און געשאַפען אונטער דער
השפעה פון זיין גייסט? ישעיה׳ס גייסט לעבט, ווירקט און ענט־
וויקעלט זיך: וועלכע סמנים פון אונשטערבליכקייט דאַרפט איהר
נאָך? ער לעבט אייביג „אין דעם לאַנד פון דער עראינערונג“, אין
דעם דאַנקרייכען מענשליכען זכרון פון דורות און דורות. די
מענשהייט געדענקט איהרע העלדען ווי אין דעם לעצטען מאָמענט
פון זייער זיין, און אין דער עראינערונג זענען זיי נאָך שעהנער,
איידער ביים לעבען.

„ט י ל ט י ל: דו האָסט זיך ניט געענדערט, זיידעניו! קיין
ברעקעל ניט, קיין ברעקעל ניט... און די באָבעניו האָט זיך אויך אַ
סמן ניט געענדערט... איהר זעהט גאָר אוים שעהנער...

ד ע ר ז י י ד ע: געוויס! מיר פיהלען זיך ניט שלעכט...
מיר האָבען אויפגעהערט זיך צו עלטערן.“

זיי שלאָפען, די אונז ליעבע, כל זמן מיר טראַכטען ניט וועגען זיי, און ווערען ווידער לעבעדיג, ווי נאָר זייער בילד וואַכט אויף פאַר אונזער גייסטיג אויג, און אַז טילטיל דערמאָהנט דאָרטען דאָס וואָרט „טויט“, פערשטעהען זיי ניט, וואָס דאָס בעטייט. „ווי נאַריש זיי זענען דאָרטען אונטען“, זאָגען זיי אויף אונז, וואָס גלויבען אין דעם אמת׳ען, ניט אויף־צו־פליייסענדיגען טויט... די אונשטערבליכקייט אין דעם זכרון פון דער מענשהייט איז פאַר אַ סך מאָדערנע מענשען אַן אמת׳ער טרייסט, ווייל — אויב מען קאָן ניט האָבען וואָס מען וויל, מוז מען ווילען וואָס מען האָט. אָבער „איז דען דאָס אַן ענטפער?“ — פרעגט ווידער דער אַלטער מקשן היינע און אַן עכאָ פון טויזענד דורות ענטפערט איהם: ת י ק ו. אויף אידיש ווערט דאָס געזונגען: „עס בלייבט דאָך פאָרט די אַלטע קשיא!“...

אָבער לאָמיר לאָזען די אַלטע קשיא, וועלכע די וועלט פרעגט און פרעגט און וועט ניט אויפהערען צו פרעגען. לאָמיר זיך אומקעהרען צו אונזער „בלאָהען פויגעל“.

אויב „דאָס לאַנד פון דער עראינערונג“ איז דער סימבאָל פון דער אַלטער היידנישער וועלט און דער געשיכטע פון דעם גייסטיגען עבר, איז דער צווייטער אָרט, וואו טילטיל זוכט דעם אבסאָלוטען אמת, „די ממשלה פון דער נאַכט“, — דער סימבאָל פון דעם קריסטליכען גלויביגען מיטעלאַלטער און דער רעליגיאָן איבערהויפט, אויף וויפיעל זי הערשט נאָך איצטער אין אונזער גייסטיגען לעבען. די רעליגיאָן איז די צווייטע אינסטאַנץ, וואו מיר זוכען דעם אבסאָלוטען אמת.

אין דעם פּאַלאַץ פון דער „נאַכט“ זענען דאָ אַלערליי חדרים, פול מיט שרעקען און פיינדליכע מעכטען. אין איין חדר זענען פערשלאָסען די געשפּענסטער, די שדים און רוחות, אין דעם אַנדערען די פערשיידענע מינים קרענק און אַנשיקענישען, אין דעם דריטען דער קריעג. נאָך אין איינעם — אַזעלכע שרעקען, פאַר וועלכע דער מענש האָט נאָך גאָר קיין נאָמען ניט, וואָס פערשטייינערן איינעם, ווי נאָר מען טהוט אַ בליק אויף זיי. פאַרהאַן אָבער אויך אַ חדר, אין וועלכען עס איז איינגעשלאָסען דער אונענדליכער הימעל מיט זיין גאַנצער פראַכט. ווי איהר זעהט: דער גן־עדן און

דער גהינם געפינען זיך דאָרטען. די אַלע סטיכישע קרעפטען, — נאַטירליכע, ווי די פערשיידענע חלאת'ן, און די סאָציאַלע, — ווי דער קריעג, — שטעהען אונטער דער ממשלה פון דער קעניגין נאַכט, — דעם רעליגיעזען גלויבען, וואָס איז אין מיטעלאַלטער געווען די איינציגע אָרגאַניזירטע מאַכט, וואָס האָט געוועלטיגט אין דער גייסטיגער אַטמאָספערע, איינגעשלאָסען די שרעקען און אוועקגעשטעלט אונטער אַ קאָנטראָל, אָבער אויך אַרויסגעלאָזען זיי אויף דער וועלט, ווען דאָס איז געווען נויטיג אין די אינטע־רעסען פון דער הערשענדער רעליגיע.

אז „די ממשלה פון דער נאַכט" איז דער רעליגיעזער גלויבען און די גייסטיגע אַטמאָספערע, וואָס ווערט אַרויסגענומען פון איהם, געהט אַרוים קלאָר און שאַרף פון דעם דיאַלאָג צווישען דער נאַכט און דער קאַץ, וואָס איז געקומען אָנזאָגען איהר, אַז טילטיל קלייבט זיך אַרויסצורייסען פון איהר מאַכט דעם „בלאָהען פויגעל".

„ד י ק אַ ץ: ...די נשמה פון ליכטיגקייט, וואָס פיהרט איהם (טילטיל'ן), גיט אונז אַלעמען אַרוים. זי האָט זיך אין גאַנצען אוועקגעשטעלט אויף דער זייט פון דעם מענשען. זי האָט זיך דערוואוסט, אַז דער „בלאָהער פויגעל", דער אמת'ער, דער איינ־ציגער, וואָס קאָן פערטראָגען דעם שיין פון טאָג, בעהאַלט זיך דאָ, וואו עס וואוינען די „בלאָהע פויגעל" פון חלומות, וועלכע לעבען פון לבנה־שטראַהלען און שטאַרבען, ווי נאָר זיי דערזעהען דעם ליכטיגען שיין. די נשמה פון ליכטיגקייט ווייס, אַז עס איז איהר פערוועהרט אַריבערצוטרעטען דעם שוועל פון אייער פּאַלאַץ און דערפאַר שיקט זי אַהער די קינדער. איהר אָבער קאָנט דאָך ניט פערמאַכען פאַר'ן מענשען די טהירען פון אייערע סודות, — איז ווייס איך ניט, וואָס עס וועט זיין דער סוף דערפון... זאָל חלילה טרעפען דער אומגליק און זיי וועלען בעקומען אין זייער מאַכט דעם אמת'ען „בלאָהען פויגעל", איז יעמאָלט — אוים מיט אונז! מיר וועלען מוזען אויף אייביג פערשווינדען.

ד י נ אַ כ ט: גאָט, מיין גאָט!... אין וואָס פאַר אַ צייטען מיר לעבען!... אַ מינוט לאָזט מען ניט צורוה... אין די לעצטע יאָהרען האָב איך פשוט אויפגעהערט צו פערשטעהן דעם מענשען. וואוהין ציהט איהם? נישיים וויל ער וויסען אַלץ? ער האָט שוין

אין זיין מאכט א דריטעל פון מיינע סודות; אלע מיינע אָנשרעַ־קעָנישען זענען פול מיט פחד, האָבען מורא דאָס הויז צו פערלאָזען, מיינע רוחות און דיבוקים זענען זיך צולאָפען, און דער גרעסטער טהייל פון מיינע חלאת'ען פיהלט זיך גאָר ניט פויגעלדיג.

ד י ק א ץ : יע, אמת, שווערע צייטען. נאָר איך און דו קעמפפען נאָך אנטקעגען דעם מענשען".

ווען טילטיל קומט אין די ממשלה פון דער נאכט, מוז די נאכט איהם ארויסגעבען אלע שליסלען און ער זוכט דורך אלע איהרע חדרים. פון איין חדר, וואו עס זענען איינגעשלאָסען די שדים און רוחות, רייסען זיך ארוים א פאָר פון דער חברה, און מען פער־טרייבט זיי צוריק. „זיי איז אומעטיג", בעמערקט די נאכט, „זינט דער מענש האָט אויפגעהערט מורא צו האָבען פאַר זיי". ביי דעם חדר פון די קראַנקהייטען בערוהיגט זי טילטיל'ן, אז פאַר זיי איז ניטאָ וואָס צו שרעקען זיך: „זיי זענען נעבעך געוואָרען רוהיג, די אָרימע בעשעפעניזשען... ניט גוט איז זיי. פון א צייט אָן לאָזט זיי דער מענש ניט אָן אַטהעם־טהאָן פריי. רק ער פיהרט מלחמה מיט זיי. דער עיקר, די מיקראָבען; ווי נאָר מען האָט זיי אויסגעפונען, איז גאָר א צרה".

די „נאכט" האָט א מאָל געהאַט א גרויסע בעדייטונג אין דעם לעבען פון דער מענשהייט. די רעליגיאָן איז געווען דער איינ־ציגער מיטעל אנטקעגען אלע פיינדליכע מעכטען. אין איהרע חדרים, דערצעהלט זי טילטיל'ן, זענען איינגעשלאָסען אלע מענשליכע פלאָגען, אלע אָנשיקענישען, אלע מגפות, צרות, קאטאסטראָפען, אלע געהיימניספולע שרעקען, וואָס האָבען פערפינסטערט דאָס לעבען פון דעם אָנהויב פון די צייטען. „געגנוג כחות האָט מיך געקאָסט, ביז איך האָב זיי אלעמען אריינגעשפאַרט אהער מיט דער הילף פון דעם שיקזאַל". און עס פערדריסט איהר, דער נאכט, וואָס איצטער לערענט זיך דער מענש אין גאַנצען אויסצוקומען אָהן איהר הילף.

אלע חדרים האָט טילטיל דורכגעזוכט. אויף דעם, וואו עס ליגען די אלט־געוואָרענע שטערן, דער נאכט־טוי און די נאכטיגאל־קלאַנגען, — ערגעץ־וואו ניטאָ דער „בלאָהער פויגעל". עס איז געבליבען נאָר איין חדר, אָבער די נאכט וויל מיט אלע כחות ניט

דערלאָזען, טילטיל זאָל אַרײַנבליקען אַהין. זי פּרובט איהם אָנ־שרעקען מיט דער סכנה, וואָס אויף איהם וואַרט דאָרטען.

„ד י נ אַ כ ט (מוטערליך): הער מיך אויס, מיין קינד. איך בין געווען גוט צו דיר, איך האָב דיר געטהאָן אַלץ, וואָס דו האָסט געוואָלט, דאָס וואָס איך וואָלט פאַר אַן אַנדערן קיינמאָל ניט געטהאָן. איך האָב דיר געעפענט אַלע מיינע סודות... דו ביסט מיר ליעב געוואָרען... אַ רחמנות אויף דיין יוגענד און דיין אונ־שולד... איך רעד צו דיר איצטער, ווי אַ מאַמע. פאָלג מיך, גלויב מיר, מיין קינד, פּרוב ניט דעם מזל — עפען ניט די טהיר!

ט י ל ט י ל (אַ ביסעל שוואַנקענד): אָבער, אייגענטליך, פאַר וואָס?

ד י נ אַ כ ט: ווייל איך וויל ניט, דו זאָלסט גע'נײַוק'ט ווערען. ווייל קיין איינציגער פון די — דו הערסט? — קיין איינ־ציגער פון די, וואָס האָבען געעפענט די טהיר אפילו נאָר אויף אַזוי פיעל ווי אַ האָאָר איז ברייט, האָט זיך ניט צוריקגעקעהרט צום לעבען און צו דעם שיין פון דער זון. ווייל יעדע שרעקליכע זאַך, וואָס מען קאָן זיך נאָר פאָרשטעלען, אַלע שוידערליכקייטען און טויט־שרעקענישען, וועגען וועלכע מען רעדט אויף דער ערד, זענען אַ גאָר נישט לגבי דעם קלענסטען פּחד, וואָס וואַרט אויפ'ן מענשען, ווי נאָר זיין בליק דערנעהנטערט זיך צו דעם ברעג פון יענעם אָב־גרונד, וועלכען קיינער האָט ניט דעם קוראַזש אָנצורופען מיט אַ נאָמען."

אויף אַלע, וואָס געהען מיט טילטיל'ן, פאַלט אַן אַן אימה ביי די רייד פון דער נאַכט, און אַלע בעטען זיך ביי איהם, ער זאָל ניט עפענען די געהיימניספולע טהיר. נאָר טילטיל און טיללאָ, זיין הונד, פערליערען ניט דעם מוטה — און די שרעקליכע טהיר ווערט געעפענט. אָבער אָנשטאָט די אַלע אויסגעטראַכטע שרע־קענישען פון דער מוטער נאַכט, עפענט זיך פאַר'ן אויג דער רע־ליגיעזער גן־עדן אין זיין גאַנצען הימלישען צויבער:

„אַן אונענדליכער, אונאויסדריקליך שעהנער צויבער־גאָרטען פון טרוימען און נאַכטליכען שיין. צווישען שטערען און פּלאַנעטען פליהען אַרום צויבערליכע בלאָהע פויגעל פון איין עדעלשטיין אויף דעם אַנדערן, פון איין לבנה־שטראַהל אויף דעם אַנדערן, בעלייכ־

טענדיג אַלץ וואָס זיי בעריהרען. זיי שוועבען האַרמאָניש און אָהן אַן אויפהער ביז צו די ווייטעסטע ברעגען פון דעם האָריזאָנט. עס איז אַ שלל פון בלאָהע פויגלען, און עס דוכט זיך, פונקט ווי זיי וואָלטען געווען דער אָטהעם, די הימעל־בלאָהע אַטמאָספערע און דאָס לעבען גופא פון דעם צויבערליכען גאָרטען.״

ט י ל ט י ל שטעהט פערבלענדעט, פערווירט, אין דעם שיין וואָס בעלייכט דעם גאָרטען און שרייט:

„דאָס איז דאָך דער הימעל!... קומט אהער! אָט זענען זיי... זיי זענען דאָ... זיי זענען דאָ... זיי זענען דאָ! ענדליך האָבען מיר זיי... טויזענטער בלאָהע פויגעל, מיליאָנען... מיליאַרדען! שוין מעהר, איידער מען דאַרף...״ „מען קען זיי נעהמען מיט הוילע הענט״... „זעהט, זעהט: זיי עסען שטראַהלען, לבנה־שטראַהלען.„

טילטיל, מיטיל און דער הונד טילאָ פאַנגען אַזוי פיעל פויגעל, וויפיעל זיי קאָנען נאָר פערטראָגען, און געהען אַרויס גליקליכע פונ׳ם גן־עדן.

געבליבען אַליין, געהען די נאַכט און די קאַץ און קוקען אַריין מיט אַנגסט אינ׳ם גאָרטען.

„ד י נ א כ ט: איהם אָבער האָבען זיי ניט געכאַפּט.

„ד י ק א ץ: ניין, ער איז דאָרטען, אויף דעם שטראַהל פון דער לבנה. זיי האָבען איהם ניט געקאָנט דערלאַנגען: ער איז געזעסען צו הויך.״

נו — און דער שלל בלאָהע פויגעל, וואָס די קינדער האָבען אַרויסגעטראָגען פון גאָרטען? — וואָס איז געוואָרען פון זיי? אַך! ווי נאָר מען האָט זיי אַרויסגעטראָגען דרויסען, זענען זיי געפאַלען טויטע.

דער סימבאָל פון דער סצענע איז צו קלאָר, איך זאָל איהם דאַרפען אויסטייטשען באריכות. די רעליגיע האָט אין זיך אַ סך „אַ ב ס אָ ל י ו ט ע אמת׳ן״: דער ים־סוף האָט זיך געשפּאָלטען, ווען די אידען זענען געגאַנגען פון מצרים — אַן אַבסאָליוטער אמת פאַר דעם גלויביגען אידען; די לבנה האָט זיך צובראָכען אויף צווייען און איז געגאַנגען הקפות אַרום דעם הייליגען קאַאַבאַ — אַן אַבסאָליוטער אמת פאַר דעם גלויביגען מאַהאָמעדאַנער. מיט תפילות און תעניתים קאָן מען איבערבעטען דעם צוזאָרנטען גאָט — אַן

אבסאָליוטער אמת פאַר אַלע גלויביגע קאָנפעסיאָנען. און נאָך טויזענדער און טויזענדער אַנדערע „בלאָהע פויגעל“, וואָס שפּייזען זיך פון נאַכטליכע טרוימען, האָט די רעליגיאָן פאַר דעם מענשען — „שוין אַביסעל מעהר, איידער מען דאַרף“, ווי טילטיל בעמערקט גאַנץ ריכטיג. אָבער די אַלע אַבסאָליוטע אמת'ן, לעבען נאָר אַזוי לאַנג, ווי מען געפינט זיך אין דער לאַזורנער אַטמאָספערע פון דעם רעליגיעזען גלויבען. קוים טראָגט איהר זיי אַרויס אויף דעם שיין פון דעם מענשליכען שכל, אַזוי ווערען ביי זיי אַראָבגעהאַנגען די בלאָהע קעפּעלעך: עס געהט זיי אוים דער אָטהעם.

און פון דעסטוועגען האָט די רעליגיאָן, די ממשלה פון דער איבערנאַטירליכער וועלט, פון דעם גייסטיגען פּרינציפּ, וואָס בעהערשט דאָס גאַנצע זיין, אַ „בלאָהען פויגעל“, אַן אַבסאָליוטען אמת אין זיך. און ניט נאָר אין זיך גופא, נאָר אפשר, לפּחות, אַ פונק פון איהם, — אין דעם רעליגיעזען טרוים פון דעם מענשען, אין יענע האַלב אַרויסגעשטאַמעלטע געדאַנקליכע פאָר־שפּיהרונגען (אויב מען קאָן זיך אַזוי אויס־דריקען), וואָס געפינען זיך אין יעדער רעליגיאָן,— געדאַנקליכע פאָר־געפיהלען פון דעם הייליגען און דעם אונענדליכען, וואָס פערשווינדען ניט מיט דעם שטראָם פון דער צייט, וואָס געהען איבער פון דור צו דור, פון רעליגיעזען פּעריאָד צו רעליגיעזען פּעריאָד און מאַכען די רעליגיע פאַר אַן אייביגען צווייג פון דער מענשליכער קולטור. אָבער יענער אַבסאָליוטער אמת זיצט צו הויך און צו ווייט „אויף אַ שטראַהל פון דער לבנה“ — און דער מענשליכער שכל, אפילו דער רעליגיעזער, קאָן קיין מאָל ניט ווערען דער אויבערהאַרר איבער איהם.

אָבער אויב דער וועג פון דעם רעליגיעזען גלויבען און פאָרשען קאָן אונז ניט פיהרען צו דעם אַבסאָליוטען אמת אין דער דערקענטניס פון דעם העכסטען גוט, — זאָלען מיר אפשר אַ פּרוב טהאָן אונזער מזל אין דער אויספאָרשונג פון דער נאַטור? די וועלט איז דאָך סוף־כל־סוף די נאַטור און דעריבער מוז דער תוך פון דער וועלט ליעגען ערגעץ וואו פערבאָרגען אין איהר. די מענשהייט, איינגעמאַטערט פון דעם צאַפּלען זיך אין די נעצען פון דעם רעליגיעזען דענקען, הונגעריג געבליבען נאָך דער רייכער סעודה פון לבנה־שטראַהלען, מיט וועלכע זי האָט זיך גע־

שפּייזט, װענדט אָב איהרע בליקען פון דעם הימעל צו דער ערד, פון דעם איבערנאַטירליכען זיין צו דעם זיין, װאָס מיר בענעהמען מיט אונזערע חושים, צו דעם זיין פון דער נאַטור. דאָס איז געשעהן אין יענער צייט נאָך דעם מיטעלאַלטער, װאָס טראָגט אין דער געשיכטע פון דעם מענשליכען דענקען דעם נאָמען: די װיעדערגעבורטס־צייט, די רענעסאַנס, — טילטיל געהט זוכען דעם „בלאָהען פויגעל״ אין דעם װאַלד.

דער װאַלד איז דער סימבאָל פון אַלץ, װאָס איז פער׳סוד׳עט אין דער נאַטור, און גאַנץ פּאַסיג האָט דער ערשטער גרויסער דענ־קער, װאָס איז אַרויסגעװאַקסען פון דער רענעסאַנס־צייט, װי איהר אַבשלוס און בעסטע פּרוכט, אין דערזעלביגער צייט װי דער אָנהויב פון דעם נייען פּעריאָד אין דעם מענשליכען געדאַנק, — גאַנץ פּאַסיג, זאָג איך, האָט פּרענסים בעקאָן, דער פּאָטער פון אונזער מאָדערנער נאַטורװיסענשאַפט, דעם נאַטורװיסענשאַפטליכען טהייל פון זיין הויפּט־װערק א נאָמען געגעבען „סילװא סילװארום״ — „א װאַלד פון װעלדער״. װאָס װייטער מיר דרינגען אריין אין די טיע־פעניסען פון דעם װאַלד, אַלץ ערנסטער און שטומער קוקט אונז אַנטקעגען זיין אייביגער שװייגען.

אונזער סטודיום פון דער נאַטור איז ניט נאָר א טהעאָרעטי־שער, ער איז אויך א פּראַקטישער, און אויף דעם געביעט פון דעם פּראַקטישען לעבען, אין דעם קאַמפּף פאַר דער הערשאַפט איבער די נאַטירליכע כחות האָט דער מענש געװאונען ניט איין נצחון, און די כראָניק פון זיינע טריאומפען אויף דעם פעלד פון נאַטורװיסענ־שאַפט און טעכניק װאַקסט — קיין עין־הרע — פון טאָג צו טאָג. אָבער צוריק — װיפיעל נקמה דערלעבט דאָס די נאַטור אָן אונז, פון דעם קליינעם מיקראָב אָן, ביז צו דעם הויכען סאָסנע בוים, װאָס ניט אונז מיט שמחה די פיער ברעטלעך פאַר אונזער קבר.

אין דער נאַטור ליעגט בעהאַלטען דער אַבסאָליוטער אמת, אָבער — װי שטאַרק עס זאָל ניט זיין דער קאַמפּף פון דעם מענשען אַנטקעגען דער טבע, װי זיכער עס זאָל ניט זיין סוף־כל־סוף זיין נצחון איבער דעם װאַלד, — דעם „בלאָהען פויגעל״ פון דעם װאַלד ברענגט ער ניט פון דאָרטען אַהיים.

דאָס איז דער קורצער געדאַנקליכער אינהאַלט פון יענע סימ־באָלען, וואָס ווערען פאָרגעפיהרט אין דער סצענע פון וואַלד, ווען אַלע קרעפטען פון דער לעבעדיגער נאַטור ווערען אויפגערודערט צום קאַמפף אַנטקעגען דעם מענשען, וואָס איז געקומען צו זיי נאָך דעם „בלאָהען פויגעל".

דער שטרייט מיט דעם מענשען ווערט אָנגעפיהרט פון אַ דעמב, דעם אַלטען הערשער פון וואַלד. „דער דעמב איז אַן אַלטער זקן. דער קאָפּ איז בעדעקט מיט אַ קרוין פון וויסק־בלעטער. ער טראָגט אַ לאַנגען, גרינעם מאַנטעל מיט אַ זוים פון מאָך. ער איז בלינד; זיין ווייסע באָרד שוועבט דורך דעם ווינד. מיט איין האַנד שטיצט ער זיך אויף אַ גראָבען, געדרעהטען שטעקען און מיט דער אַנדערער אויף אַ יונגען דעמבענעם בוימדעל, וואָס דיענט איהם ווי אַ פיהרער. דער בלאָהער פויגעל שטעהט ביי איהם אויפ'ן אַקסעל."

איך וועל אייך דאָ ניט אויפהאַלטען מיט די איינצעלנע שעהנע מאָמענטען, וואָס געפינען זיך אין דעם אַקט פון דעם וואַלד. פאַר מיר איז וויכטיג דער הויפּט־סימבאָל — און ער קאָן געצייכענט ווערן מיט אַ פּאָר שטריכען.

אויפגערודערט אַנטקעגען דעם מענשען ווערען אויך דאָ די פיינדליכע מעכט אַ דאַנק דער מסירה פון דער קאַץ. דאָס לעבען פון טילטיל און זיין שוועסטערל שטעהט אין ערנסטער געפאַהר, ווייל יעדער בוים און יעדע חיה וויל נקמה נעהמען פון די קינדער פאַר אַל דאָס בייז וואָס דער מענש האָט אָנגעטהאָן זייער מין. בראַוו און מוטהיג האַלט זיך טילטיל, מיט מסירת נפש פאַר איהם קעמפּפט זיין טרייער הונד און — וואָלט ניט די נשמה פון ליכטיגקייט געקו־מען צו הילף, וואָלט אפשר שוין געוועזען אַ סוף צו טילטיל'ן. ער קאָן זיין צופריעדען וואָס ער איז אַרויס אַ גאַנצער מיט'ן לעבען. דעם „בלאָהען פויגעל" האָט ער ניט געקאָנט קריגען: אויף דעם וועג פון נאַטור־וויסענשאַפט דערגרייכען מיר ניט דעם אַבסאָליוטען אמת.

די פּאָר סימבאָלען, וואָס זיינען אונז נאָך געבליבען קאָנען מיר בעשפּרעכען גאַנץ קורץ. דער גרונד־געדאַנק — האָף איך — איז שוין אונז געוואָרען קלאָר און מיר נויטיגען זיך מעהר ניט אין קיין בעווייזען צוליעב איהם.

נאָך דעם וואַלד געהען די קינדער אויפ'ן בית־עולם צו די

מתים, טאָמער האָט איינער פון זיי בעהאַלטען דעם פויגעל ביי זיך אין קבר. אָבער דאָרטען קאָן דער „בלאָהער פויגעל״ זיך ניט געפי־נען. מיר ווייסען שוין: „ס׳איז ניטאָ קיין מתים״.

און איצטער, ווען די פערגאַנגענהייט און די געגענוואַרט איז שוין אויסגעפאָרשט געוואָרען, בלייבט נאָר איין ממשלה, וואו צו זוכען דעם „בלאָהען פויגעל״ — אין דער צוקונפט. אויב מיר קאָנען איצטער דעם אבסאָליוטען אמת ניט געפינען, לאָמיר ווענינסטענס לעבען מיט דער האָפנונג, אז ער וועט זיך פאַר אונזערע אייניקלעך אָדער אור־אור־אייניקלעך אין א וויפיעל׳סטען גליער אַנטפּלע־קען אין זיין גאַנצער פּראַכט. אָבער אויך די האָפענונג רויבט פון אונז מעטערלינק אוועק מיט זיין „בלאָהען פויגעל״.... און אָט דעם טרויעריגען רעזולטאַט דערצעהלט ער אונז אין א קאַפּיטעל פון זיין ווערק, וואו פון יעדער שורה שפּריצט אַזוי פיעל גלויבען אין דעם לעבען און אין דער צוקונפט פון דער מענשהייט. אין דער שילדע־רונג פון דער ממשלה פון דער „צוקונפט״ דערגרייכט מעטערלינק׳ס אָפּטימיזם זיין גרעסטע הויך. עס איז דער קלימאַקס פון זיין שיר השירים.

די סצענע שפּיעלט זיך אָב אין א לאַזורנעם פּאַלאַץ, וואו עס וואַרטען די קינדער, וואָס דאַרפען ערשט געבוירען ווערען. דאָרטען גרייטען זיך צו צו זייער קינפטיגען לעבען אויך די גרויסע העלדען פון דער מענשהייט, די בויער פון זיין צוקינפטיגער קולטור. און וואָס פאַר א שעהנע זאַכען זיי בויען דאָרטען פאַר אונז, וואָס פאַר א מתנות זיי וועלען דאָס ברענגען מיט זיך אויף דער וועלט!

מיר האָבען שוין געזעהן, אז איינער דאַרף ערפינדען דאָס, וואָס וועט מאַכען גליקליך דעם מענשען. איינער האָט אָנגעגרייט עפּעס אויף צו פערלענגערן דאָס לעבען און נאָך איינער, קאָן זיין, וועט אפשר אין גאַנצען בעפרייען די מענשהייט פון טויט. דער האָט אויסגעטראַכט א נייעם קוואַל פון דער שעהנסטער בעלייכטונג; יענער וייס, ווי אַזוי צו בעקומען ריינע פרייד דורך געדאַנקען. גאָר ניט קיין איבעריגע זאַך איז אויך דער נייער מין פייער, מיט וועלכען איינער וויל דערוואַרעמען די ערד, ווען זי וועט שוין ווערען קאַלט... אמת, עס וועט נאָך געדויערען אַביסעל ביז די ערד־קינדער וועלען זיך נויטיגען אין איהם; אָבער פאַר וואָס זאָל ניט זיין פערוואָהרענט

לכתחילה, אַז ווען מען וועט דאַרפֿען דעם פֿייער, וועט ער איהם שוין ברענגען, דער לאַזורנער אינגעלע פֿון דער צוקונפֿט'ס ממשלה, וועלכע ווערט בעהערשט דורך די בעפֿעהלען פֿון דעם לעבען. און איינער וועט גאָר אין גאַנצען מבטל זיין דעם אונרעכט צווישען מענשען. אָבער — ווען? כ'לעבען, דאָס האָט געמאָגט זיין אביסעל פֿריהער, איידער אונזער „אַלטעטשקע"־ערד וועט דאַרפֿען זיצען ביים קאַמין און זיך וואַרעמען די הענד פֿאַר אַ קינסטליכען פֿייער.

אָבער דער „ווען" איז אַן אייביגע געהיימניס. די צייט ריכט אוים די קינדער אויף דער וועלט דורך דער פֿאָרט פֿון דער מאָרגען־רויט און זי, די צייט, ווייס שוין וואָס זי טהוט. קומט די צייט צו געהן אויף דער וועלט, העלפֿט ניט קיין טענות ומענות. מען מוז געהן, אַקוראַט ווי שפּעטער, ווען מען וועט דאַרפֿען צוריק. אַט, צ. ב., ווי די צייט „באַלעבאַטעוועט", בעת זי ריכט אוים דעם טעגליכען טראַנספּאָרט אויף דער ערד.

„ד י צ י י ט: איינציגווייז! איינציגווייז!... ווידער געקומען מעהר, איידער מען דאַרף... אייביג דיזעלביגע מעשה. מיך וועט איהר ניט אָבנאַרען (שטופּט איינעם אָב צוריק). ניט דיין צייט.... און אויך ניט דיינע. געה און קום צוריק ערשט אין צעהן יאָהר ארום. אַ דרייצעהנטער פֿאַסטוך. מען דאַרף ניט מעהר ווי צוועלף. זיי זענען סתם שוין איבעריג: מיר לעבען ניט אין טעאָקריט'ס צייטען אָדער ווערגיל'ס... ווידער דאָקטוירים! עס איז שוין אָהן אייך גענוג מעדיקער אויף דער וועלט. אַלע בעקלאָגען זיך... און וואו זיינען די אינזשעניערען? מען פֿאָדערט אויך אַן עהרליכען מענשען, נאָר איינעם, ווי אַן אויסנאַהם.... איז וואו איז דער עהרליכער מענש? דאָס ביזטו? (דאָס אינגעל שאָקעלט מיט'ן קאָפּ אויף „יע".) שוין נאָר אַ צרה'דיגער אויסזעהן ביי דיר... העי, דאַרטען, זייט אביסעל שטילער, כאַפּט נישט!... און דו — וואָס פּיהרסטו מיט זיך. גאָרנישט? ווילסט דורכגעהן מיט לעדיגע הענד... אַז אסור! גרייט עפּעס אָן; עפּעס אַ גרויסען פֿערברעך אָדער אַ חלאַת, — אַלץ איינס, דער עיקר עס זאָל עפּעס זיין. (בעמערקט אַ אינגעל, וועלכען מען שטופּט פֿאָראוים און ער שפּאַרט זיך איין מיט אַלע כחות.) וואָס איז דאָס אַזוינס? דו ווייסט דאָך, אַז דיין צייט איז געקומען... מען דאַרף האָבען אַ העלד

וואָס זאָל בעזיעגען די אונגערעכטיגקייט. דאָס ביזטו דאָך — איז גען!

„די לאַזורנע קינדער: ער וויל ניט...

„די צייט: וואָס הייסט ער וויל ניט? וואָס טראַכט ער זיך, דער קליינער מפיל? אָהן טענות! ניטאָ קיין צייט.

„דאָס איינגעלע (שפּאַרט זיך איין): איך וויל ניט, בעסער גאָר ניט געבוירען ווערען. איך׳ל בלייבען דאָ.

„די צייט: קיינער פרעגט ביי דיר ניט. קומט די צייט, דאַרף מען געהן — און אַ סוף מיט אַן עק. גיכער! גיכער!“

געווים, פאַראַן אויך דאָרטען קינדערלעך, וואָס האַלטען פון דעם אַלטען אידישען כּלל, אַז נח לו לאדם שלא נברא משנברא, בעסער פאַר דעם מענשען ניט געבוירען צו ווערען, איידער געבוירען צו ווערען. משמעות, אַז פון זיי שטאַמט דאָס דער פעסימיזם אויף דער וועלט. אָבער זיי זיינען דאָרטען אַקוראַט אַזוי וועניג ווי דאָ. און אויך דאָרטען האָבען זיי ניט קיין ברעקעל בחירה. די צייט איז אונ׳ברחמנות׳דיג און אויף אַלע טענות ענטפערט זי: „ניט מיין דאגה! געהט ברענגט אייערע קלאָגעם צו דעם לעבען. איך בינד צונויף און שייד פאַנאַנדער, נאָר ווי דאָס לעבען בעפעהלט.“ דאָס רוב אָבער ווילען אַלע געבוירען ווערן, וועמעס צייט עס איז שוין געקומען. מען האָט אפילו געכאַפּט איינעם, וואָס האָט זיך שוין צום דריטען מאָל געוואָלט דורכ׳גנב׳ענען פאַר דער צייט.. און אַז דער אָקרענט מיט די קינדער שווימט אוועק אויף די וואָלקענס פון דער מאָרגענרויט און די קינדער דערזעהען די ערד, דערהויבען זיך פריידיגע געשרייען: „די ערד! די ערד! איך זעה זי. ווי שעהן זי איז! וואָס פאַר אַ ליכטיגע! וואָס פאַר אַ גרויסע!“ און זיי אַנטקעגען טראָגט זיך אַ געזאַנג פון די מוטערס, פול מיט פרייד און ערוואַרטונג.

איז אין דער ממשלה פון דער צוקונפט פאַראַן אַ „בלאָהער פויגעל“? אודאי! און געכאַפּט האָט מען איהם אויך: ניט קיין אַנדערער, ווי די נשמה פון דעם ליכטיגען שיין בכבודה ובעצמה. אָבער — וואָס איז געוועזען דער רעזולטאַט? עס האָט זיך באַלד אַרויסגעשטעלט, אַז ער איז ניט קיין אמת׳ער: ער האָט באַלד געביטען זיין פאַרב, ער איז געוואָרען רויז...

וואָס איז דער נמשל פון דעם משל? — גאָר אַ פּשוט'ער נמשל. ווען מיר פאַנטאַזירען וועגען דער צוקונפט פון דער מענשהייט, גלויבען מיר, אַז ער וועט ווען עס איז געפינען דעם אַבסאָליוטען אמת. אָבער — מיר מעגען ווי שטאַרק ג ל ו י ב ע ן אין דער מאַכט פון דעם מענשליכען שכל — איז דאָס נאָר אַ ראָזעווע, מיט קיין זאַך ניט איינגעפונדעוועטע האָפנונג און — ניט מעהר!

אָבער נאָך אַן אַנדערער, שוין אַביסעל אַ טיעפערער, געדאַנק שטעקט אין דעם זעלביגען סימבאָל. ווי אָפט זאָגען מיר נביאות וועגען דער צוקונפט פון דער מענשהייט און ווי אָפט שמועסען מיר זיך איין, אַז די נביאות זיינען אויפגעבויט אויף דעם פעסטעסטען גרונד פון דער פּינקטליכסטער וויסענשאַפט. אָבער די אַלע נביאות, מיט דעם „אייזערנעם גאַנג פון דער נאַטירליכער ענטוויקעלונג", אויף וועלכען זיי זיינען געבויט, זיינען אין תוך אריין, ווען מען בע־לייכט זיי מיט דעם העלען שיין פון דעם קריטישען געדאַנק, ניט קיין „בלאָהער" אמת פון דער פּינקטליכער וויסענשאַפט, נאָר אַ „ראָזעווער" חלום פון דער צוגליהטער פאַנטאַזיע — און דעם גלוי־בען אין דעם מענשען...

דער סך־הכל פון טילטיל'ס זוכען איז, ווי איהר זעהט, נאָר ניט קיין געראָטענער. „ניטאָ ביי מיר דער „בלאָהער פויגעל", בעקלאָגט ער זיך צום סוף פון דער נסיעה. „דער פון דעם עראינערונג־לאַנד איז געוואָרען שוואַרץ; דער פון דער צוקונפט איז געוואָרען רויז; די פויגלעך פון דער נאַכט זיינען טויט, און דעם פויגעל פון דעם וואַלד האָב איך ניט געקאָנט פאַנגען. בין איך דען שולדיג, וואָס זיי בייטען די פאַרב, אָדער שטאַרבען, אָדער גליטשען זיך אַרויס פון די הענד? וועט די פעע ניט זיין אין כעס? וואָס וועט זי זאָגען?"

„מיר האָבען געטהאָן אַלץ, וואָס מיר האָבען געקאָנט", טרויסט איהם דער ליכטיגער שיין. „ס'קאָן זיין, עס איז גאָר ניטאָ קיין בלאָ־הער פויגעל און אפשר בייט ער זיין פאַרב, ווי נאָר מען זעצט איהם אריין אין שטייגעל."

אויב איך האָב געטראָפען מיט מיין סברה, אַז די פעע איז די מעטאַפיזיק, ווייס איך גאַנץ גוט, וואָס זי וועט זאָגען. פאַר איהר זיינען דאָס ניט קיין תירוצים. זי דאַרף האָבען דעם אמת'ן „בלאָהען פויגעל" און דוקא אין שטייגעל. זי וועט זיין אין כעס אויף זיך

אַליין, וואָס זי האָט געשיקט די קינדער דורך אַזאַ פּשוט'ען וועג ווי — געהן דורכ'ן פענסטער. געדאַרפט האָט מען גאַנץ בעשטימט קריכען דורכ'ן קוימען, און אַן אַנדערס מאָל וועט זי גאַנץ געוויס לאָזען אויספּרובען דעם ריכטיגען וועג... אָבער איך וואָלט איהר געגעבען אַזאַ'ן עצה. לאָז זי אויסקלויבען די צייט און דעם וועג, וואָס זענען שוין מיט אַזוי פיעל מזל אויסגעפּרובט געוואָרען אין די אידישע פאָלקס־מעשה'לעך: זאָל זי אָבוואַרטען, ביז שבת־צו־נאַכט וועט אויספאַלען אַם מיטוואָך נאָך האַלבען טאָג און לאָז זי לאָזען די קינדער זיך גליטשען אויף אַ לונג־און־לעבער'ל פון אַ ניסעל, אויף וועלכען די בעריהמטע דריי לעבעדיגע מתים האָבען זיך געגליטשט, און יעמאָלט קאָן זי זיין זיכער, אַז זיי וועלען זיך שנעל דערגליטשען ביז צו דעם אמת'ן „בלאָהען פויגעל".

אָבער אונזערע עצות דערגעהען שוין ניט צו דער צויבער־פעע... אין דעם לעצטען אַקט האָבען זיך די קינדער אויפגעכאַפּט ביי זיך אין דער היים און דאָ דערמאָנט זיך טילטיל אָן זיין טורטעל־טויב, וואָס הענגט ביי איהם אין שטייגעל:

„זעה, זעה!" — ווערט ער פול מיט התפעלות. „ער איז בלאָה! דאָס איז דאָך מיין טייבעלע... אָבער זי איז איצטער אַ סך בלאָהער, איידער פריהער, ווען איך בין אוועקגעגאַנגען... זעה, דאָס איז דאָך דער „בלאָהער פויגעל", וואָס מיר האָבען איהם געזוכט. מיר זיינען אַזוי וויט געגאַנגען נאָך איהם און ער איז גאָר דאָ... אָט איז דיר אַ מעשה!" אויף די צויבערהאַפטע פעע בעריליונאַ ווערט צוריק פער־וואַנדעלט אין דער פּשוט'ער אַלטעטשקער, דער פויערטע בערלענגאַ, מיט איהר לעבעדיגער אָבער קראַנקער אייניקעל, וואָס נעהמט פאַר גוט דעם ניט גאָר „בלאָהען" היימישען פויגעל פון טילטיל'ס שטיי־געל: זי איז צופריעדען מיט יענע אמת'ן, וואָס דער מענש ברענגט ארוים פאַר זיינע לעבענס־נויטען, וועלכען אויך טילטיל האָט גענו־מען גאָר אַנדערש שעצען, נאָך די נסיונות פון זיין רייזע. אמת, אויך אָט דער פויגעל האָט זיך ארויסגעריסען פון די קינדער'ס הענד. און דאָס טרעפט זיך מיט דעם מענשען גאַנץ אָפט. עס זיינען דאָ געוויס צייטען, ווען דער איינצעל־מענש אָדער אפילו אַ גאַנצער דור, פערליערט דעם מענשליכען אמת פון אויג. אָבער שטאַרק טרויערען וועגען דעם זאָלען מיר ניט: טילטיל איז גערעכט. „נישקשה, ניט

ווייַן", זאָגט ער, „איך וועל איהם שוין כאַפּען", — ווייל אָהן אַן אמת קאָן דער מענש ניט לעבען.

מיר זיינען איצטער ביים סוף פון דער מעשה'לע. עס וואָלט זיך אפשר געלוינט זיך נאָך אביסעל מעהר אָבשטעלען אויף דעם סימבאָל פון דער קאַץ, דער אינטריגערישער מסור'טע, דעם פיינד פון דעם פרייען גערדאנק, דעם פערבינדעטען פון דער נאכט, וואָס איהם לאָזט מעטערלינק ארויסגעהן אין דער מאסקע פון א פראנ־צויזישען דיפּלאָמאט; אויף דעם סימבאָל פון דעם טרייען בולדאָג, וועלכען ער לאָזט אויסזעהן ווי דעם ענגלישען דזשאָהן בולל אין דער מאָדערנער קאריקאטור; אויף דעם סימבאָל פון דעם באַלעבאטישען, דורך־און־דורך בורזשואזען ברויט; אויף דעם זיסען, ט ו ג ע נ ד־ה א פ ט ע ן צוקער, וואָס ברעכט אָב זיינע צוקער־פינגער פאַר דעם מענש, — שוין א צו זיסע פיגור, וואָס שמעקט מיט לאַקרעץ פון די טאָג־טעגליכע מאָראַל־פּרעדיגטען, — אָבער — לאָמיר דאָס אַלץ לאָזען אָן אַ זייט. לאָמיר ניט פערגעסען, וואָס איך האָב שוין געזאָגט, — אַז די בלאָה־אויגיגע קינדער־מעשה'לע מעטערלינק'ס איז ניט קיין פילאָסאָפישע אַלעגאָריע, נאָר א פילאָסאָפישער ס י מ ב אָ ל, און עס איז גענוג, אַז מען קאָן ארויסברענגען זיין גרונד־גערדאנק.

און דער גרונד־געדאנק איז: דער אבסאָלוטער אמת, נאָך וועלכען עס יאָגט זיך דער מעטאַפיזישער געדאנק, איז ניט פאַר דעם מענשענ'ס כחות. לאָמיר זיך צופריעדענ־שטעלען מיט יענעם אמת, וואָס קאָן בעשאַפען ווערען פון דעם מענשען, ווייל קיין אַנדערן האָט מען פאַר אונז ניט אָנגעגרייט. און דער מ ע נ ש ל י כ ע ר איז גענוג, כדי אויף איהם צו בויען דעם מענשענ'ס גליק.

הייסט דאָס, אָבער, אַז מיר זאָלען זיך אין גאנצען אָבזאָגען צו פערלאָזען די ג ע ז ע ה ע נ ע וועלט פון די חושים און זיך נאָר ניט אריינלאָזען אין די געטראַכטע וועלט פון דעם מענשליכען שכל? ניין, דאָס איז נאָך דערפון ניט געדרונגען. דער מענש מוז זוכען דעם אמת און פון זיין הארצען קאָן מען קיין מאָל ניט אויס־וואָרצלען דעם גלויבען, אַז ער געהט זוכען ניט דעם שאָטען פון זיין אייגענער נאטור, נאָר די צענטראַל־זון פון דער אייביגער וועלט; און אַז דאָס וואָס ער האָט געפונען, איז ניט א דמיון פון א וועלט־אמת, נאָר דער „אייביגער בלאָהער פויגעל" אין זיין גאנצען אייביג

אונפערענדערליכען אמת. דאָס איז אַן אילוזיע פון דעם מענשענ'ס שכל'דיגען אויג, אָבער אַ נויטווענדיגע אילוזיע, פון וועלכער ער קאָן זיך ניט בעפרייען.

און אַלע מאָל, ווען מיר פאַלען אריין אין דער מאכט פון דער אילוזיע, דארפען מיר ניט פערגעסען, אַז אַלץ, וואָס דער מענשלי־כער שכל ברענגט ארויס, איז פאָרט ניט קיין אנדער זאַך, ווי אַ פּראָדוקט פון דעם מ ע נ ש ל י כ ע ן שכל, וואָס קאָן זיך בשום אופן ניט ארויסרייסען פון יענע גרענעצען, וואָס זיינען ארומגעציר־קעלט געוואָרען ארום זיין נאַטור.

מיר דארפען, סוף־כל־סוף, ניט קוקען פון אויבען אראָב אויף די מעטאפיזישע אילוזיעס. זיי זיינען אקוראט אזוי נויטיג פאַר'ן שכל, ווי די אילוזיעס פון פארבען פאַר'ן אויג. מיר דארפען נאָר פערשטעהן זייער טבע און זייער גרענעץ.

און אונטער דער שליטה פון דער דאָזיגער אילוזיע, וועלען מיר נאָך ניט איין מאָל געהן זוכען דעם „בלאָהען פויגעל“ אי אין דעם לאַנד פון דער עראינערונג, אי אין דער ממשלה פון דער נאַכט, אי אין דעם געדיכטען וואלד פון דער נאַטור, אי אין דעם לאַזורנעם לאַנד פון דער צוקונפט, — און אפילו ביי די מתים אין די קברים וועלען מיר זיך גראָבען און איבערטרייסלען ביי זיי אַלע טאַשען. און אויב מען וועט דארפען, וועלען מיר קריכען דורכ'ן קוימען; און אויב עס וועט ניט זיין קיין אנדער ברירה, וועלען מיר שבת'ע־נאַכט נאָך האַלבען טאָג זיך גליטשען אויף אַ לונג־און־לעבער'ל פון אַ ניסעל... אָבער אין אַלע אָט די מאָמענטען טאָרען מיר ניט פערגע־סען, אַז מיר געהען בעפריעדיגען אַ מ ע נ ש ל י כ ע בעדערפעניס און אַז מיר דארפען ברענגען אהיים עפּעס אַזוינס, וואָס זאָל העלפען דעם מענשען אין זיין לעבען אויף דער וועלט.

מעטערלינק איז געגאַנגען זוכען דעם „בלאָהען פויגעל“ און האָט אונז געבראַכט אַ „בלאָהען פויגעל“, — ניט דעם אבסאָליוטען אמת, ניט דעם סימבאָל מיין איך איצטער, נאָר דאָס שטיק ווירק־ליכע פּאָעזיע, וואָס ווערט געשפּיעלט אויף דער סצענע. אַן אויסגוס פון לויטערע לעבענס־פרייד, איז דאָס געבויט אויף אַ צניעות'דיגער פילאָסאָפישער שטימונג. די זילבערנע שטים מעטערלינק'ס קלינגט נאָך דערווייל איינזאם אין דער מאָדערנער ליטעראַטור, וואו עס

הערשען נאָך דאָס רוב די טיעפע שאָטענס פונ׳ם פעסימיזם. אָבער מעטערלינק געהערט צו די גייסטער, וואָס קאָנען זיך אויפהויבען הויך, גאָר הויך, כמעט ווי אויף א שטראַהל פון דער לבנה. איהם איז גרינגער איידער א סך אַנדערע צו בעמערקען, אַז די זון־פינס־טערנים איז שוין פערביי, און צו בעגריסען די בעפרייטע זון. זיין שטים וועט אויפוועקען די אַנדערע, וואָס שוויינען נאָך, בעקלעמט פון די פינסטערע שאָטענס.

דר. חיים זשיטלאָווסקיס געזאַמעלטע שריפטען
אין 4 בענד

אינהאַלט פון ערשטען באַנד:

1) טאָלסטאָי, ניעטצשע און קאַרל מאַרקס.
2) וועגען לעאָניד אַנדרעיעוו׳ס „אַנאַטעמאַ“.
3) מעטערלינק׳ס „בלאָהער פויגעל“.
4) איוב, אַ פּאָעמאַ פון דעם אידישען פרייען געדאַנק.

אינהאַלט פון צווייטען באַנד:

1) צוויי פאָרלעזונגען וועגען דעם נאַטור־פילאָסאָפישען מאַ־טעריאַליזם.
ערשטע פאָרלעזונג: די מאַטעריאַליסטישע נאַטור־פילאָסאָפיע און ערקענטניס־טעאָריע.
צווייטע פאָרלעזונג: די קריטיק פון דעם נאַטור־פילאָסאָפישען מאַטעריאַליזם.
2) צוויי פאָרלעזונגען וועגען איד און מענש.
3) צוויי פאָרלעזונגען וועגען דער צוקונפט פון די פעלקער אין אַמעריקא.
ערשטע פאָרלעזונג: דער „מעלטינג פּאָט“.
צווייטע פאָרלעזונג: די פעראייניגטע פעלקער פון די פער־איינינגטע שטאַאַטען.

אינהאַלט פון דריטען באַנד:

1) דער פּראָגראַם און די ציעלען פון דער מאַנאַטשריפט „דאָס נייע לעבען“.
2) היסטאָרישע אידעען־פערבינדונגען.
3) די געשיכטס־פילאָסאָפיע און דער ענד־ציעל.
4) משה העסס — דער סאָציאַליסט, דער פילאָסאָף, דער איד.
5) דר. מאַקס נאָרדוי און דער פּאָליטישער ציוניזם.

אינהאַלט פון פיערטען באַנד:

1) נאַציאָנאַליטעט און פּראָגרעס.
2) אידישע גאונים.
3) צו דער טעאָריע פון נאַציאָנאַליטעט.
4) וועגען פעראייניגונג.
ערשטער אַרטיקעל: בונדיזם און ציוניזם.
צווייטער אַרטיקעל: אַן אָפענער בריעף צו די פּועלי ציון אין אַמעריקא.
5) דער נייער פּראָגראַם פון דער „פעראייניגונגס“־פּאַרטיי:
ערשטער אַרטיקעל: ציוניזם און סאָציאַליזם.
צווייטער אַרטיקעל: דער „בונדיזם“.
דריטער אַרטיקעל: דער טעריטאָריאַליזם און דער פעראייני־גונגס־פּראָגראַם.
6) די אידישע שפּראַך־בעוועגונג און די טשערנאָוויצער קאָנפערענץ.
7) אידיש און העברעאיש.
8) די אידישע קולטור און די אידישע שפּראַך.
9) רעליגיע און נאַציע.
10) טויט און ווידערגעבורט פון געטער און רעליגיאָנען.
11) די נאַציאָנאַל־פּאָעטישע ווידערגעבורט פון דער אידישער רעליגיע.

פּרייז פון אלע פיער בענדער, שעהן געבונדען $3.50.
צו קריגען ביי אלע בוכהענדלער